

KOULUVIIHTYVYYS VIIDESLUOKKALAISTEN KOKEMANA

Heli Talaslampi & Marika Tiensuu

Pro gradu -tutkielma

Erityispedagogiikan laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2006

TIIVISTELMÄ

Talaslampi, H. & Tiensuu, M. 2006. Kouluviihtyvyys viidesluokkalaisten kokemana. Erityispedagogiikan laitos, Jyväskylän yliopisto. Pro gradu-tutkielma. 67 sivua, 25 liitettä.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia ovat viidesluokkalaisten kouluviihtyvyys ja sosiaaliset suhteet koulussa. Lisäksi tutkimuksen yhtenä päälinjana oli tutkia oppilaiden sosiaalisten suhteiden merkitystä kouluviihtyvyyden kannalta. Tähän liitettiin oppilaan kokemus koulukiusaamisesta. Tutkimme myös, millainen yhteys luokan yleisellä ilmapiirillä on kouluviihtyvyyteen ja sitä, miten oppilaan itsetunto on yhteydessä kouluviihtyvyyteen. Selvitimme myös, että lisääntykö oppilaiden sosiaalinen kompetenssi, jos he uhmaavat auktoriteetteja.

Tutkimuksen kohteena olivat lukuvuonna 2005–2006 perusopetuksen viidennellä luokalla opiskelevat oppilaat, jotka valittiin harkinnanvaraisella ryväsotannalla. Mukana oli yhteensä kaksitoista eri koulua. Tutkimukseen osallistui sekä yleis- että erityisopetuksen oppilaita, yhteensä 392 oppilasta.

Tutkimuksessa havaittiin, että hieman vajaat 90 % oppilaista viihtyi koulussa hyvin. Tulos on parempi kuin aiemmista kouluviihtyvyydetutkimuksista saadut tulokset. Muiden oppilaiden ja erityisopetusta saavien oppilaiden käsitykset kouluviihtyvyydestä olivat hyvin samansuuntaiset. 2/3 oppilaista piti oman luokkansa oppilaita ystävinään. Oppilaista reilusti yli 80 %:lla oli mielestään koulussa paljon kavereita. Kyläkoulujen oppilaat arvioivat luokan ilmapiiriä hieman paremmaksi kuin kaupunkikoulujen oppilaat. Auktoriteettivastaisuuden yhteys oppilaiden sosiaaliseen menestykseen koulussa oli heikkoa.

Avainsanat: kouluviihtyvyys, itsetunto, sosiaaliset suhteet, sosiaalinen kompetenssi, koulukiusaaminen, auktoriteettivastaisuus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	KOULUVIIHTYVYYS	7
2.1	Kouluviihtyvyyteen yhteydessä olevia tekijöitä	7
2.2.1	Oppilaaseen liittyvät tekijät.....	7
2.2.2	Kouluun liittyvät tekijät.....	8
2.2.3	Oppilaan kotiin liittyvät tekijät.....	8
2.2.4	Sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tekijät.....	8
2.2	Aikaisempia tutkimustuloksia kouluviihtyvyydestä	10
2.3	Yhteenveto tutkimuksista.....	12
2.4	Koulukiusaaminen	13
2.4.1	Koulukiusaamisen syitä.....	14
2.4.2	Aikaisempia tutkimuksia koulukiusaamisesta.....	15
2.4.3	Yhteenveto tutkimuksista.....	16
3	ITSETUNTO.....	17
3.1	Itsetunnon tukeminen	18
3.2	Aikaisempia tutkimuksia itsetunnosta.....	22
3.3	Yhteenveto	23
4	OPPILAAN SOSIAALISET SUHTEET.....	24
4.1	Aikaisempia tutkimuksia sosiaalisista suhteista.....	25
4.2	Sosiaalinen kompetenssi	27
4.3	Auktoriteettivastaisuus	29
5	YHTEENVETO TUTKIMUKSEN KESKEISISTÄ KÄSITTEISTÄ	30
6	TUTKIMUSONGELMAT.....	31
7	TUTKIMUSMENETELMÄ.....	33
7.1	Tutkimuksen toteuttaminen.....	33
7.2	Tutkittavat	33
7.3	Kyselylomake ja aineiston kerääminen.....	35
7.4	Aineiston analysointi.....	36

7.5	Tutkimuksen taustamuuttajat	37
7.6	Tutkimuksen luotettavuus	38
7.6.1	Reliabiliteetti	38
7.6.2	Validiteetti	39
8	TULOKSET	42
8.1	Yleinen kouluviihtyvyys	42
8.2	Sosiaaliset suhteet	45
8.3	Luokan yleinen ilmapiiri	49
8.4	Yhdysvaikutukset kouluviihtyvyydessä	52
8.4.1	Sosiaalisten suhteiden yhteys kouluviihtyvyyteen ja eri taustamuuttujien yhdysvaikutukset	52
8.4.2	Koulukiusaamisen yhteys kouluviihtyvyyteen ja eri taustamuuttujien yhdysvaikutukset	53
8.4.3	Luokan yleisen ilmapiirin yhteys kouluviihtyvyyteen ja eri taustamuuttujien yhdysvaikutukset	53
8.4.4	Oppilaan itsetunnon yhteys kouluviihtyvyyteen ja eri taustamuuttujien yhdysvaikutukset	54
8.4.5	Auktoriteettivastaisuuden yhteys oppilaiden sosiaaliseen menestykseen koulussa	55
9	POHDINTA JA TULOSTEN TARKASTELU	56
10	LÄHTEET	60
11	LIITTEET	68

1 JOHDANTO

Kouluviihtyvyydestä keskustellaan runsaasti. Aihe on usein esillä mediassa. Yleisesti on käsitys, että suomalaiset oppilaat eivät viihdy koulussa hyvin, vaikka oppimistulokset antavat toisin olettaa. Keskustelua on myös käyty siitä, pitääkö oppilaiden ylipäänsä viihtyä koulussa. Eihän ennen vanhaankaan koulussa välttämättä viihdytty. Silloin opettajia saatettiin jopa pelätä eikä opiskelua tehty niin mielenkiintoiseksi eri menetelmin kuten nykyajan kouluissa. Mitkä seikat vaikuttavat oppilaiden kouluviihtyvyyteen ja millä tavalla nämä eri seikat näkyvät viihtyvyydessä?

Useissa aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, etteivät oppilaat viihdy koulussa hyvin. Varsinkin muihin maihin verrattuna suomalaisten koululaisten mielipiteet koulusta ovat negatiivisempia. (Olkinuora & Mattila 2001, 20–22; Linnakylä 1993, 44–55.)

Kouluviihtyvyyteen vaikuttaa monta eri tekijää. Useat tutkijat ovat tulleet siihen tulokseen, että oppilaan sosiaalisilla suhteilla on merkitystä lapsen koulussa viihtymiseen (Ramsey 1991, 2-4; Poikkeus 1997, 122; Wentzel & Caldwell 1997, 1198). Koulukiusaaminen on merkittävä kouluviihtyvyyttä alentava asia. Kankaanrannan ja Linnakylän (1993) mukaan peruskoulun kolmasluokkalaisten kokevat, että koulusta tekee ikävän paikan muun muassa kiusaaminen ja yksinäisyys. (Kankaanranta & Linnakylä 1993, 11–12.) Oppilaan itsetunnolla on myös vaikutusta kouluviihtymiseen. Toiset oppilaat pitävät lapsesta, jos lapsi itse hyväksyy itsensä sekä pitää itsestään. Ikätoverien hyväksyminen tukee lapsen itsetuntoa, ja hyvä itsetunto tovereiden hyväksymistä. (Harter 1996, 29.)

Tutkimuksemme on osa Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan laitoksen pitkittäistutkimusta. Kolmen vuoden kuluttua tehdään seurantatutkimus, jolloin tutkittavien kouluviihtyvyyttä tarkastellaan uudelleen. Seurantatutkimukseen osallistuvat samat oppilaat kuin tähän tutkimukseen. Tutkimuksessamme oppilaat olivat viidennellä vuosiluokalla ja kohdejoukko valittiin harkinnanvaraisella ryväotannalla.

Kohdejoukossa oli oppilaita sekä yleis- että erityisopetuksesta. Tutkittavien yhteismäärä oli 392.

Tutkimuksessamme halusimme selvittää, millainen on viidesluokkalaisten kouluviihtyvyys sekä millaisia ovat heidän sosiaaliset suhteensa koulussa. Koulussa oppilaiden kouluviihtyvyyteen vaikuttaa vahvasti myös koulun yleinen ilmapiiri. Halusimme selvittää ilmapiirin vaikutusta sekä koulukiusaamista. Tutkimuksessa selvitämme myös oppilaan itsetunnon sekä sosiaalisen kompetenssin vaikutusta koulussa viihtymiseen. Tarkastelemme myös erityisoppilaiden ja yleisopetuksen oppilaiden sekä kyläkoulujen ja kaupunkikoulujen eroavaisuuksia kouluviihtyvyyden suhteen.

2 KOULUVIIHTYVYYS

Kouluviihtyvyydelle on vaikea antaa yhtä tiivistä määritelmää. Käsitettä on määritelty ja mitattu monin eri tavoin. Yleisesti ottaen kouluviihtyvyydellä tarkoitetaan kouluelämän laatua, sitä miten oppilaat viihtyvät koulussa. (Olkinuora & Mattila 2001, 20; Liinamo & Kannas 1995, 110–111.) Kouluviihtyvyyteen kuuluvat kaikki ne tekijät, jotka ympäröivät oppilasta koulussa. Sitä ei voida selittää yhdellä tai kahdella asialla vaan se on useiden tekijöiden summa. Kouluviihtyvyys on tilana muuttuva, johon voidaan vaikuttaa. (Soininen 1989, 150–151.) Siihen sisältyy oppilaiden kokonaisvaltainen viihtyminen koulun toiminnoissa (Linnakylä 1993, 40). Suomessa arkikielessä käytetään käsitettä kouluviihtyminen. Se on myös rinnastettu sanoihin pitää koulusta. (Ruoho, Koskela & Pihlainen-Bednarik 2006, 95.)

Kouluviihtyvyys ja koulumenestys eivät ole suoraan yhteydessä toisiinsa. Olkinuoran ja Mattilan mukaan hyvä koulumenestys ei välttämättä tarkoita sitä, että koulussa viihdyttäisiin. (Olkinuora & Mattila 2001, 20–21.)

2.1 Kouluviihtyvyyteen yhteydessä olevia tekijöitä

2.2.1 Oppilaaseen liittyvät tekijät

Merkittävä asia oppilaan koulunkäynnissä on, että oppilas kokisi koulutyön mielekkäänä. Kun oppilas motivoituu koulutyöhön, asettaa hän itselleen tavoitteita ja hänen asenteensa koulua kohtaan paranee. Oppilaan koulussa viihtymiseen vaikuttaa merkittävästi opiskelun mielekkyys. Tärkeää olisi saada oppilaat kokemaan opetus henkilökohtaisesti tärkeänä ja tarpeellisena. (Soininen 1989, 151–152.) Jos oppilas ei koe koulunkäyntiä hyödyllisenä, todennäköisesti hän ei siellä myöskään viihdy. Oppilaan omat asenteet, tunnetilat ja tarpeet vaikuttavat kouluviihtyvyyteen (Olkinuora 1983, 18–21). Oppilaan heikko itsetunto hankaloittaa sosiaalisia suhteita koulussa ja

vähitellen sillä on negatiivinen vaikutus koulumenestykseen ja kouluviihtyvyyteen (Keltikangas-Järvinen 1994, 36–41).

Myös oppilaan ikä vaikuttaa koulussa viihtymiseen, ja oppilaan mielipide koulusta on jatkuvasti liikkeessä. Se siis vaihtelee ajan myötä. (Ruoho ym. 2006, 115.)

2.2.2 Kouluun liittyvät tekijät

Keskeisimmistä kouluviihtyvyyteen vaikuttavista asioista on opettaja ja hänen persoona. Opettajan liian rajoittavan vaikutustavan on todettu olevan yhteydessä huonoon kouluviihtymiseen. Opettajan epäsuoran vaikutustavan on todettu edistävän kouluviihtyvyyttä. Epäsuoraan vaikutustapaan kuuluvat opettajan antamat kiitokset, kannustukset ja rohkaisut oppilaille. (Soininen 1989, 151; Ruoho ym. 2006, 117.) Koulun tulee ottaa huomioon, että lapsen omat tuntemukset tulee suhteuttaa koulun arkipäiväisiin toimintoihin (Liinamo & Kannas 1995, 109).

2.2.3 Oppilaan kotiin liittyvät tekijät

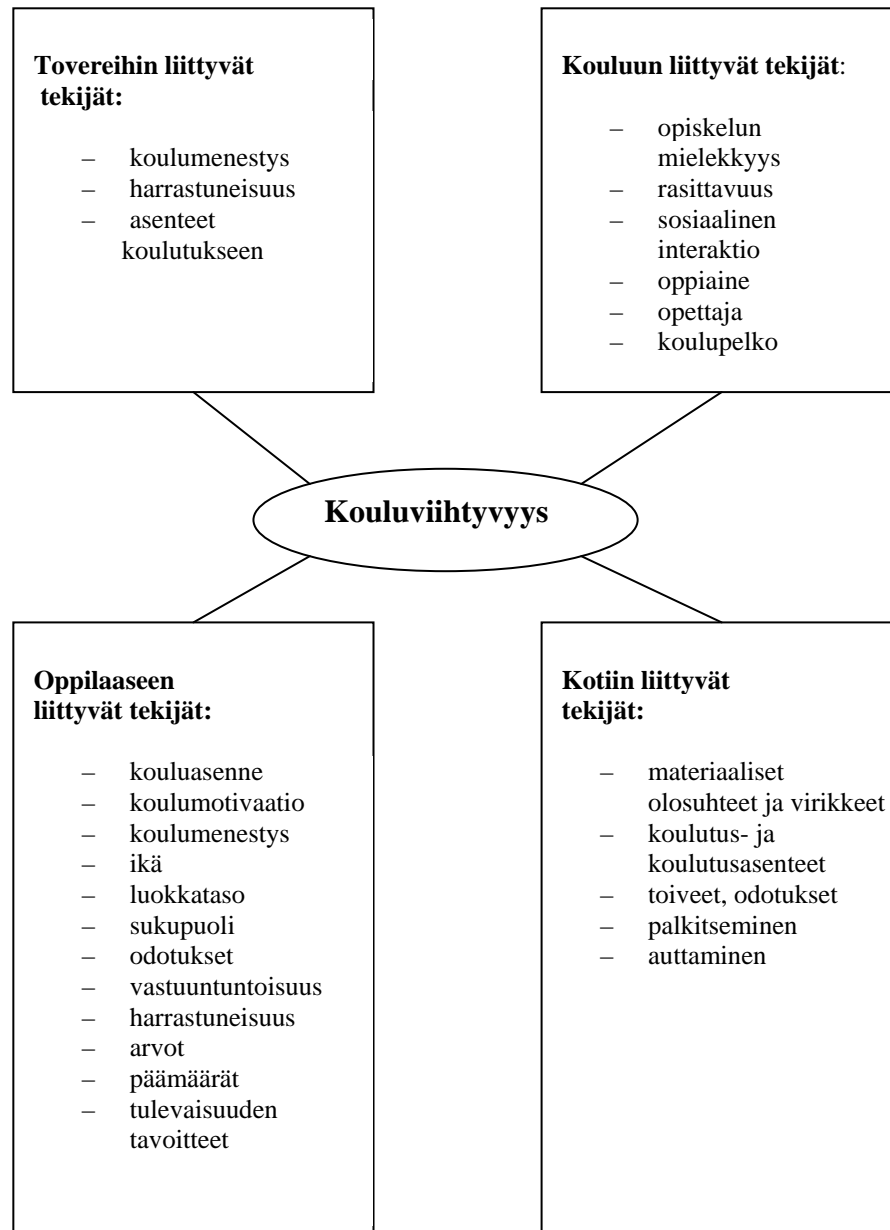
Vanhempien omat asenteet koulunkäyntiä kohtaan ovat tärkeitä. Jos vanhempien asenne koulua kohtaan on innostava, oppilas saa mallin hyvästä kouluasenteesta. Kouluasenne puolestaan vaikuttaa koulussa viihtymiseen. (Soininen 1989, 152.) Lisäksi oppilaan kouluviihtyvyyteen saattaa negatiivisesti vaikuttaa vanhempien liialliset odotuksen lapsensa koulumenestyksestä (Liinamo & Kannas 1995, 117.)

2.2.4 Sosiaalisiin suhteisiin liittyvät tekijät

Lapsen omien ystävien asenteet koulua kohtaan vaikuttavat lapsen omaan asenteeseen. Kun on ystäviä, joilla on hyvä asenne koulua kohtaan, on lapsi itsekkin innostunut koulunkäynnistä. (Soininen 1989, 152.) Parhaiten koulussa viihtyvät oppilaat, jotka kokevat, että ovat hyväksytyjä toisten oppilaiden silmissä (Soininen 1989, 153). Scheininin mukaan koulukavereiden välinpitämättömyys koulua kohtaan vaikuttaa oppilaan kouluviihtyvyyteen (Scheinin 1999, 174). Ikätoverit voivat toimia lapselle

erilaisissa rooleissa: tukijoina, malleina, opettajina sekä rankaisijoina (Zahn-Waxler, Iannotti & Chapman 1982, 133–134).

KUVIO 1. Kouluviihtyvyyteen yhteydessä olevia tekijöitä (Soininen 1989, 150)

2.2 Aikaisempia tutkimustuloksia kouluviihtyvyydestä

Liinamon ja Kankaan (1995, 110–113) mukaan vuonna 1994 tehdyssä WHO:n tutkimuksessa todettiin, että 2/3 tutkimukseen osallistuneista suomalaisista nuorista piti koulunkäynnistä melko paljon. Kuitenkin vain joka kolmas oppilaista piti kouluansa viihtyisänä paikkana. Kolmasosa piti koulunkäyntiä tylsänä. Kahden kolmasosan mielestä oppilaiden keskinäiset suhteet olivat hyvät. Nuorista $\frac{3}{4}$ ilmoitti oppivansa koulussa paljon. Vanhempien oppilaiden mielipiteet olivat yleisesti negatiivisempia kuin nuorempien oppilaiden. (Liinamo & Kannas 1995, 110–113.)

Scheininin vuonna 1996 tekemässä tutkimuksessa ilmeni hieman päinvastaisia tuloksia. Suomalaisista kuudesluokkalaisista alle neljällä prosentilla oli selvästi kielteinen suhde oppimiseen ja kouluun. (Scheinin 1999, 162–163.)

Linnakylän mukaan vuonna 1991 selvitettiin Lukutaitotutkimuksen yhteydessä suomalaisten kahdeksaluokkalaisten kokemuksia kouluelämän laadusta. Myös tässä tutkimuksessa kielteiset kokemukset olivat hyvin yleisiä, vaikka lähes puolet lapsista ilmoitti viihtyvänsä koulussa hyvin. Nuoret kokivat peruskoulun joiltakin osin innostavana, mutta joiltain osin varsin ikävänä. Viihtyminen oli kuitenkin yleisempää kuin koulukielteisyys. Sosiaalisen identiteetin vahvuus, toiminta- ja menestymismahdollisuudet sekä myönteinen suhtautuminen opettajiin selittivät voimakkaimmin kouluviihtyvyyttä. Oppilaat kokivat, että suhde opettajiin ei ole kovinkaan luottamuksellinen eikä se kannusta oppimista. (Linnakylä 1993, 44–55.)

Edellä mainitussa tutkimuksessa oli mukana Pohjoismaista myös Islanti, Norja ja Tanska. Näissä maissa koululaiset kokivat koulunsa selvästi myönteisemmin kuin suomalaiset nuoret. Koulukielteisyys oli Suomessa yleisempää. Tutkimuksen mukaan tytöt viihtyivät koulussa paremmin kuin pojat. Sosiaalinen identiteetti, suhde opettajiin ja yleinen kouluviihtyvyys olivat merkittävästi parempia työillä kuin pojilla. Tutkimusaineistosta ilmeni, että oma jatkokoulutus suunnitelma, sukupuoli ja television katselun määrä vapaa-aikana olivat merkittävimmät kouluviihtyvyyteen vaikuttavat taustatekijät. (Linnakylä 1993, 44–55.)

Vertailtaessa eri maiden oppilaita samansuuntaisia tuloksia on saanut Husén vuonna 1970. Suomalaiset 14-vuotiaat viihtyivät koulussa selvästi heikommin kuin ikätoverinsa USA:ssa, Japanissa, Unkarissa ja Uudessa-Seelannissa. (Husén 1973, 158–163.) Suomalaisoppilaiden heikkoa kouluviihtyvyyttä on selitetty muun muassa sillä, että koulunkäyntiä arvostetaan lähinnä vain välineenä menestyksen saavuttamiseksi työelämässä. Tämä voi aiheuttaa suorituspainetta, mikä saattaa vähentää kouluviihtyvyyttä. Kovassa kilpailutilanteessa omat suoritukset koetaan liian heikoiksi. Tämä puolestaan on yhteydessä oppilaan minäkäsitykseen. (Olkinuora & Mattila 2001, 20–22.)

Aiemmin mainitussa kansainvälisessä lukutaitotutkimuksessa peruskoulun kolmasluokkalaiset kokivat, että koulutyöstä tekee raskaan ikävät opettajat, koulurutiinit, vaikeat oppiaineet, kiusaaminen ja yksinäisyys. Koulupäivät teki iloiseksi uusien taitojen oppiminen, yhteiset leikit ja pelit sekä teemapäivät. (Kankaanranta & Linnakylä 1993, 11–12.)

Olkinuoran ja Mattilan (2001, 23–24) mukaan oppilaat kokivat viihtyvänsä koulussa kohtalaisesti. Mitä vanhempi oppilas oli, sitä huonompaa oli kouluviihtyvyys. Oppilaat kokivat itsensä kohtalaisen hyväksytyksi kaveripiiriin. Myös vuonna 1994 Kuopiossa tehdyssä tutkimuksessa ilmeni, että kouluviihtyvyys vähenee iän myötä. 10-vuotiaista lapsista viihtyi koulussa erittäin tai melko hyvin noin 95 %, kun taas 16-vuotiaista tytöistä 79 % oli ilmoittanut viihtyvänsä koulussa hyvin ja saman ikäisistä pojista 72 %. (Niemelä, Sipola ja Vornanen 1994, 58–59.) Ahon tutkimuksessa (1990) on samanlaisia piirteitä. Tutkimuksen mukaan oppilaiden koulumyönteisyys väheni iän myötä. Ensimmäisen luokan oppilaat asennoituivat kouluun erittäin myönteisesti, mutta vähitellen myönteisyys väheni. (Aho 1990, 117.)

Laakin (2005) mukaan jyvaskyläläiset oppilaat viihtyvät koulussa melko hyvin. Tulosten mukaan kouluviihtyvyys ei ollut erityisen hyvää, muttei erityisen huonoakaan. Viihtyvyys heikkeni ylemmille luokka-asteille mentäessä. Tyttöjen kouluviihtyvyys oli yleisesti parempaa kuin poikien, mutta siinä ei ollut suuria eroja erityisoppilaiden ja muiden oppilaiden välillä. (Laak 2005, 50–52.) Samoin Kuorelahden, Savolaisen ja

Puron (2004) mukaan jyvaskyläläiset oppilaat olivat melko tyytyväisiä omaan kouluunsa. Oppimisen koki mukavaksi noin 74 %. Vanhemmat arvioivat lastensa kouluviihtyvyyden paremmaksi kuin lapset itse. Oppilaiden mukaan myönteisimmät kouluviihtyvyyden osa-alueet olivat oma luokkaidentiteetti, oma koulumenestys ja opettaja-oppilassuhde. Yleisopetuksen oppilaat viihtyivät koulussa paremmin kuin erityisopetusta saavat. Lisäksi tytöt viihtyivät koulussa paremmin kuin pojat. (Kuorelahti, Savolainen & Puro 2004, 42–45.)

Kivirauman tutkimuksen (1995) mukaan homogeeninen oppilasjoukko auttaa yläkoululaisia poikia viihtymään koulussa. Tutkimuksessa tutkittiin tarkkailuoppilaiden koulukokemuksia ja heidän haastatteluistaan kävi ilmi, että oppilaiden samankaltainen kokemusmaailma ja yhteinen tausta lisäsivät kouluviihtyvyyttä. (Kivirauma 1995, 138.)

Ruotsalaisten oppilaiden asenteet koulua kohtaan ovat muuttuneet 35 vuoden kuluessa Ruotsissa tehdyn pitkittäistutkimuksen mukaan. Nykyään ruotsalaiset koululaiset omaavat positiivisemmän asenteen koulua, opettajia sekä koulutovereitaan kohtaan kuin vuosien 1967 ja 1968 oppilaat. (Holfve-Sabel 2006, 55–56, 62.)

2.3 Yhteenveto tutkimuksista

Kansainvälisten kouluviihtyvyydestutkimusten mukaan suomalaiset koululaiset viihtyvät koulussa huonommin kuin muiden maiden oppilaat. Suomalaisissa tutkimuksissa suomalaiset oppilaat viihtyvät koulussa melko hyvin. Tutkimusten mukaan viihtyvyyttä selittävät eniten oppilaan ikä, sukupuoli, opettaja-oppilassuhde sekä oma koulumenestys. Alakoulujen oppilaat viihtyvät koulussa paremmin kuin yläkoulujen oppilaat.

On syytä tiedostaa, että kouluviihtymistä koskevia tutkimuksia on vaikea vertailla keskenään, koska tutkimuksissa käytetty käsite ja tutkimusasetelmat ovat varsin erilaisia (Ruoho ym. 2006, 110). Luotettavimmin voidaan vertailla keskenään

Linnakylän (1993) Kuorelahden ym. (2004) ja Laakin (2005) tutkimuksia, sillä niissä on käytetty samaa mittaria kuin meidän tutkimuksessamme.

2.4 Koulukiusaaminen

Kiusaamisella on useita erilaisia määritelmiä. Kiusaaminen voidaan jakaa eri osa-alueisiin: fyysinen, psyykinen, suora ja epäsuora kiusaaminen. (Liinamo & Kannas 1995, 124–126.) Jotta oppilas voisi viihtyä koulussa hyvin, täytyy hänen tuntea olonsa turvalliseksi. Jos lasta kiusataan, laskee hänen koulunkäyntimotivaationsa, ja hänen hyvinvointinsa kärsii merkittävästi. Koulukiusaaminen voi olla välinpitämättömyyttä, pakottamista, suoranaista vahingontekoa tai sanallista sekä fyysistä loukkaamista (Kannas, Välimaa, Liinamo & Tynjälä 1995, 139.)

Salmivallin (2003) mukaan koulukiusaamiseksi luetaan se, kun yksi ja sama oppilas joutuu toistuvasti kohtaamaan vihamielistä käyttäytymistä. Koulukiusaamisessa osapuolten keskinäiset voimasuhteet ja roolijaot ovat selkeät. Toinen oppilaasta on kiusaaja ja toinen kiusattu eli alistettu. Kiusattu yksilö on useamman kerran kohteena toisen ihmisen negatiivisille teoille. Kiusaaminen voi olla sanallista, psyykkistä taikka fyysistä. (Salmivalli 2003, 11; Olweus 1992, 14–15.) Koulukiusaamisen määrittely ei kuitenkaan ole aivan yksinkertaista. Se on subjektiivinen kokemus. Jokainen ihminen voi ajatella kiusaamisen eri tavalla. Jonkun mielestä leikkimielinen kiusoittelu voi olla kiusaamista, kun taas toinen ajattelee aivan päinvastoin. (Harjunkoski & Harjunkoski 1994, 19.)

Niemelän (1994) mukaan koulukiusaaminen on väkivaltaa, jota esiintyy koulussa. Yleensä työpaikoilla työsuojelu on säännelty tarkoin, mutta koulussa oppilaille tällaista samanlaista järjestelmää ei välttämättä ole. Aikuisella on periaatteessa mahdollisuus vaihtaa työpaikkaa, jos kokee kiusaamista. Lapsen työpaikalla eli koulussa ei tällaista mahdollisuutta aina ole. (Niemelä 1994, 65–68.)

Kiusatuksi joutuminen on kehityksellinen riski. Koulukiusatuksi joutunut ihminen menettää kokonaisvaltaisesti ihmisarvonsa omassa vertaisryhmässä. Kiusattu oppilas tulee vähitellen enemmän ja enemmän epäsuositummaksi. (Salmivalli 2003, 19–22.) Salmivallin tutkimuksen (1998) mukaan koulukiusattu kokee erilaisia psykosomaattisia oireita sekä koulupelkoa. Alistetut lapset omaavat huonon itsetunnon sekä he ovat muita oppilaita ahdistuneempia. (Salmivalli 1998, 113.) Samoin Pulkkisen mukaan kiusatuksi joutuminen heikentää itsetuntoa ja synnyttää vähitellen pelkoa (Pulkinen 1996, 31).

Suomessa koulukiusatuksi joutuu noin 5-15 % peruskouluikäisistä. Luokka-asteilla 1-6 useimmilla koululuokilla on ainakin yksi kiusankohdeena oleva oppilas. (Salmivalli 2003, 10–14.)

2.4.1 Koulukiusaamisen syitä

Kiusaamisen syinä voivat olla lapsen perheeseen, kouluun taikka yhteiskuntaan liittyvät tekijät. Kiusaajan luonteenpiirre ja käyttäytyminen ovat erittäin oleellisia asioita. (Olweus 1992, 52–57; Jarasto & Sinervo 1998, 167.) Lapsi oppii aggressiivista käyttäytymistä siten, että hän näkee aggressiivista käyttäytymistä taikka hänen väkivaltaista käyttäytymistä palkitaan (Lagerspetz 1977, 151). Lapsi seuraa vanhempiensa vuorovaikutusta jatkuvasti. Vanhemmat saattavat tahtomattaan palkita lapsen aggressiivista käyttäytymistä. Lapsi voi oppia, että käyttäytymällä aggressiivisesti saa tahtonsa läpi. Kiusaamista opitaan jäljittelemällä malleja. (Salmivalli 1998, 144; Jarasto & Sinervo 1998, 169.)

Toisenlainen kulttuuri, uskonto tai ulkoinen poikkeavuus saattavat synnyttää muissa kiinnostuksen ja näin herää kiinnostus kokeilla millainen tämä uusi asia on. Uutta asiaa tutkitaan usein väärin menetelmin eli kiusaamalla. (Jarasto & Sinervo 1998, 167–168.) Salmivallin (1998) mukaan koulukiusaajilla on useimmiten ongelmallinen suhde perheenjäseniinsä, ja kiusaavien nuorten perhesuhteet ovat kielteisiä. Usein heidän perheestään puuttuu isä. (Salmivalli 1998, 160.)

Lapsi, jolla on heikko itsetunto, ei kestä itseensä kohdistuvaa kritiikkiä. Varsinkin, jos lapsella on narsistisia piirteitä, ei hän siedä toisten arvostelua. Toisia lapsia kohtaan epäsovinnaisen käyttäytymisen syytä etsiessä, lapsi voi usein sanoa, että toinen lapsi ärsytti häntä. (Keltikangas- Järvinen 1994, 20–21.)

Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa lapsi havainnoi jatkuvasti. Lapsen sosiaalinen havainnointi on riippuvainen moraalien kehityksestä. (Kohlberg 1981, 17–22.) Kiusaajat keksivät melkein aina jonkin perustelun käytökselleen, ja he yrittävät löytää oikeutuksen toiminnalleen. (Jarasto & Sinervo 1998, 167).

On hyvä muistaa, että koko kouluyhteisö vaikuttaa koulukiusaamiseen. Koulun säännöt, aikuisten malli, ilmapiiri ja valvonta ovat oleellisia asioita, jotta kiusaaminen saataisiin loppumaan. (Jarasto & Sinervo 1998, 169.)

2.4.2. Aikaisempia tutkimuksia koulukiusaamisesta

Liinamon ja Kannaksen (1995, 139) mukaan viikoittaisen kiusaamisen kohteeksi on joutunut 10–12 % 11- ja 13-vuotiaista pojista. Saman ikäisten tyttöjen prosenttiluku oli myös 10–12 %. Yleisesti poikia kiusattiin enemmän kuin tyttöjä. Lähes kaikissa WHO:n koululaistutkimukseen osallistuneissa maissa koulukiusaaminen väheni, kun lapset vanhenivat. Olkinuoran ja Mattilan (2001, 23–25) mukaan koulukiusaamista esiintyy vähän. Nuorempien oppilaiden joukossa kiusaamista tapahtui enemmän kuin vanhempien ryhmissä. Tyttöillä oli vähemmän kiusatuksi tulemisen kokemuksia kuin pojilla.

Kuopion alueen kouluissa kiusaaminen oli puolestaan melko yleistä. 12-vuotiailla tyttöillä ja pojilla oli eniten kiusatuksi joutumisen kokemuksia, pojista 41 % ja tytöistä 27 %. Tutkimuksessa ilmeni, että kiusaamisen muotoina olivat eniten olleet ivaaminen ja pilkkaaminen. Pojilla oli vielä lisäksi fyysistä kiusaamista; hakkaamista ja tönimistä. (Niemelä, Sipola & Vornanen 1994, 65–68.) Kuorelahden, Savolaisen sekä Puron tutkimuksessa oppilaista 10 % ilmoitti, että yksi koulun huonoista puolista oli kiusaaminen. Kahden prosentin mukaan heitä ei kiusata lainkaan. (Kuorelahti ym. 2004, 59.)

Huono itsetunto voi olla yhteydessä itseä ja muita vahingoittavaan käyttäytymiseen, esimerkiksi aggressiivisuuteen. Salmivallin (1998) tutkimuksen mukaan oppilaat, joilla oli matala itsetunto, joutuivat eniten kiusaamisen kohteeksi. Oppilaat, jotka korostivat ryhmässä itseään, olivat puolestaan kiusaajia. Aidon hyvän itsetunnon omaavat nuoret puolustivat kiusattuja. (Salmivalli 1998, 121–137.) Salmivallin koulukiusaamistutkimuksessa ilmeni myös, että koulukiusaaminen on sidoksissa oppilaiden välisiin ystävyysuhteisiin sekä vertaisryhmien muodostumiseen (Salmivalli 1998, 94). Aspelinin ja Kurunsaaren (1998, 74) tutkimuksen mukaan seitsemäsluokkalaiset pitävät kavereiden puuttumista kiusaamiseen merkityksellisenä. Baldry puolestaan toteaa lasten vanhempien riitelyn olevan yhteydessä siihen, että lapsi kiusaa muita koulussa (Baldry 2003, 713).

2.4.3 Yhteenvedo tutkimuksista

Koulukiusaamisen yleisimpiä muotoja ovat pilkkaaminen ja ivaaminen. Pojat joutuvat kiusaamisen kohteeksi useammin kuin tytöt. Koulukiusaaminen on sidoksissa oppilaiden vertaisryhmiin sekä ystävyysuhteisiin. Kiusaamista tapahtuu nuorempien oppilaiden kesken enemmän kuin vanhempien oppilaiden keskuudessa.

3 ITSETUNTO

Useat tutkijat ovat määritelleet ja tutkineet itsetuntoa. Ei ole olemassa yhtä oikeaa määritelmää itsetunnolle. Tieteellisessä kirjallisuudessa esiintyy harvoin käsite itsetunto. Itsetunto määritellään usein yhdeksi minän osa-alueeksi identiteetin ja minäkuvan kanssa (Ojanen 1996, 31). Borban mukaan itsetunto koostuu viidestä osa-alueesta, jotka ovat turvallisuus, itsensä tiedostaminen, liittyminen, tehtävätietoisuus ja pätevyys. Ratkaisevaa on miten yksilö kokee nämä eri osa-alueet, koska ne muodostavat pohjan itsearvioinnille. Se voi olla joko positiivista tai negatiivista. Tätä prosessia, jossa arvioidaan ja päätellään sisäisiä minäkuvia, kutsutaan itsetunnoksi. (Borba 1989, 5.) Burnsien mukaan minäkäsitys koostuu kaikista arvioinneista ja uskomuksista mitä yksilöllä on itsestään. Nämä arvioinnit ja uskomukset määräävät miten yksilö kokee itsensä. (Burns 1982, 1.)

Itsetunto rakentuu siitä, kuinka paljon hyviä ominaisuuksia ihminen itsessään näkee. Kun ihmisen minäkäsityksessä on enemmän positiivisia ominaisuuksia, itsetunto on hyvä. Huonossa itsetunnossa on enemmän negatiivisia piirteitä. Yksilöllä, jolla on hyvä itsetunto, on realistinen kuva itsestään. Hän tietää myös omat heikkoutensa. Hyvän itsetunnon omaava arvostaa myös muita ihmisiä. (Keltikangas-Järvinen 1994, 17, 19.) Ahon ja Laineen mukaan itsetunto kertoo, tuntee ja tiedostaako yksilö itsensä ja arvostaako hän itseään. Ihmisellä on hyvä itsetunto, kun hän tiedostaa sekä vahvuutensa että heikkoutensa ja hyväksyy ne. (Aho & Laine 1997, 20.) Nuorelle koululaiselle itsetunto rakentaa persoonallisuuden perustan. Scheininin (1999) mukaan koululla on rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa oppijoiden itsetuntoon, koska itsetunto ei ole kovin herkästi muuttuva ihmisen ominaisuus. Kuudesluokkalaisten suhde itseensä oli keskimäärin selvästi positiivinen Scheinin tutkimuksen mukaan. (Scheinin 1999, 158–159.)

Itsetunto on persoonallisuuden yksi ominaisuus. Hyvä itsetunto on uskallusta ottaa vastaan haasteita, asettaa tavoitteita ja uskoa, että suoriutuu niistä. Itsetuntoon kuuluu myös itsearvostus. Sillä tarkoitetaan sitä, että yksilöllä on rohkeutta puolustaa itseään.

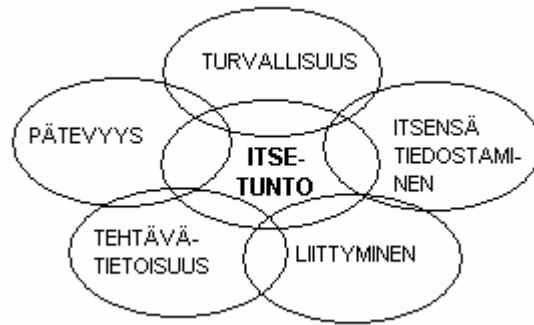
Täydellisen hyvää tai huonoa itsetuntoa ei ole kenelläkään, vaan jokaisella on vahvat ja heikot kohtansa. (Keltikangas-Järvinen 2000, 103, 107.) Itsetunto kehittyy jo pienen lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa. Olennaista on miten hyväksytyksi ja rakastetuksi lapsi kokee itsensä. (Aho & Laine 1997, 25–26.)

Merkittävä yhteys lapsen itsetuntoon, on perheen sisäisellä vuorovaikutuksella ja ilmapiirillä. Lasta tulee rohkaista ja hänelle on annettava vastuuta, mutta myös selkeät rajat ja säännöt. Keskinäinen vuorovaikutus lapsen ja kaikkien häntä kasvattavien aikuisten välillä on tärkeää, jotta hänelle kehittyy realistinen ja vahva itsetunto. Tärkeää on kodin ja perheen ulkopuolisten kasvattajien välinen yhteistyö. (Aho & Heino 2000, 20.)

Itsetunnolla on suuri merkitys koulumaailmassa. Jos kouluyhteisö on luonut itsetuntoa vahvistavan ilmapiirin, silloin lapsi pystyy nauttimaan oppimisesta ja viihtyy koulussa paremmin. Oppilaan viihtymiseen vaikuttaa paljolti se, että onko hän hyväksytty kouluyhteisöön. Oppilaan tulisi kokea, että häntä tarvitaan, hän on hyväksytty ja hän oppii. Koulun sisällä on useita eri tekijöitä, mitkä vaikuttavat lapsen itsetuntoon ja sen kehittymiseen. Tällaisia tekijöitä ovat muun muassa muut oppilaat, koulun yleinen ilmapiiri ja palkitsemis- ja rangaistusmenetelmät. (Wahlström 1991, 49; Korpinen 1996, 21–22.)

3.1 Itsetunnon tukeminen

Koiviston ja Luttisen tekemän tutkimuksen mukaan, perusta itsetunnon rakentumiselle luodaan varhaislapsuudessa (1997, 92). Borba on kehittänyt laajan itsetunto-ohjelman. Hän jakaa ihmisen itsetunnon viiteen osaan: turvallisuus, itsensä tiedostaminen, liittyminen, tehtävätietoisuus ja pätevyyden tunne. (Aho 1996, 56–57.) Nämä itsetunnon osa-alueet ovat joissain määrin päällekkäisiä ja siten niitä voidaan kehittää yhtä aikaa. Yksilöllä on vahva itsetunto, kun kaikki osa-alueet ovat kehittyneet. Edellytys muiden osa-alueiden kehittymiselle on turvallisuuden tunne. Muut alueet kehittyvät vaiheittain tämän jälkeen. (Aho & Heino 2000, 4-5.)

KUVIO 2. Itsetunnon osa-alueet (Aho 1996, 56–57)

Turvallisuus

Turvallisuus on itsetunnon tärkein osa-alue, koska se luo pohjan muiden itsetunnon osa-alueiden kehittymiselle. Se sisältää fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden. Jotta lapsi kokee turvallisuuden tunteen, hänellä tulee olla luottamukselliset välit aikuisiin. Kasvattaja asettaa lapselle rajat ja säännöt ja luo positiivisen kasvuilmapiirin. Luottamuksellisiin suhteisiin vaaditaan kasvattajalta aitoutta, empaattisuutta, lapsen kunnioittamista ja hyväksymistä. Kasvattaja on kiinnostunut lapsesta, jakaa mielipiteensä ja tunteensa hänen kanssaan. Kommunikaatio on avointa ja palaute rehellistä. Turvallisuutta lisäävät selkeät säännöt ja rajat, joiden laatimiseen lapsetkin osallistuvat. Lapsi tiedostaa myös sääntöjen rikkomisen seuraukset. Myönteisen ilmapiirin luomisessa keskeistä on aikuisen näyttämä esimerkki, kieli, käyttäytyminen, ilmeet ja palaute. Näin lapsi saa kokemuksen, että hänestä välitetään ja huolehditaan. Jos yksilön perusturvallisuus on vahva, hän on avoin sosiaalisille ja uusille tilanteille ja luottaa kasvattajaan. (Aho 1996, 56–63; Aho & Heino 2000, 5-7; Aho & Tarkkonen 1999, 20.) Borban mukaan lapsi tuntee olonsa turvalliseksi, kun hänen ympärillään on ihmisiä joihin hän voi luottaa (Borba 1989, 8).

Itsensä tiedostaminen

Kun lapselle on kehittynyt riittävä turvallisuuden tunne, voidaan siirtyä tukemaan hänen itsensä tiedostamista. Sillä tarkoitetaan yksilöllisyyttä ja se muodostuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Aho 1996, 65–66.) Kun lapsi tiedostaa itsensä, hänellä on virheetön ja realistinen kuva rooleistaan ja ominaisuuksistaan. Hän kokee toimintansa tarkoituksenmukaiseksi ja itsensä arvokkaaksi. (Borba 1989, 8.) Hän luottaa motorisiin ja fyysisiin kykyihinsä ja uskaltaa olla erilainen. Itsetietoinen lapsi nauttii kiitoksesta ja osaa sanoa positiivisia kommentteja itsestään ja muista. Jos lapsi ei luota itseensä hän on riippuvainen aikuisista ja haluaa jatkuvasti miellyttää heitä. (Aho 1996, 66.)

Kasvattaja tukee lapsen itsetietoisuutta opettamalla hänelle itsearviointia ja toisten erilaisuuden hyväksymistä. Lapsia ohjataan tunteiden hallintaan ja ilmaisemiseen. Lapsen elämän tärkeimmät kokemukset vaikuttavat merkittävästi itsetuntoon. Nämä kokemukset voivat olla sekä positiivisia että negatiivisia. Itsetunnon heikko yksilö korostaa negatiivisia kokemuksiaan ja vaipuu helposti itsensääliin. Lapsi oppii kokemuksiaan vertailemalla että jokaisella on myös negatiivisia kokemuksia. (Aho & Heino 2000, 8-9.)

Liittyminen

Liittymisellä tarkoitetaan yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yksilö hakeutuu toisten seuraan ja kykenee ylläpitämään ystävyysuhteita. Hän kykenee yhteistyöhön ja jakamaan sekä osoittamaan myötätuntoa toisia kohtaan. (Borba 1989, 8.) Jos lapsella on heikko liittymisen tunne, hän hakee huomiota negatiivisella käyttäytymisellä, kuten pelleilyllä, kiusaamisella, pilkkaamisella ja häiritsemisellä. Tällainen lapsi luottaa mieluummin aikuisiin kuin ikäisiinsä. Lapsi voi kokea etteivät muut pidä hänen seurastaan. Liittymisen tunnetta voidaan lisätä ryhmäkoheesiota nostamalla esimerkiksi yhteisillä projekteilla ja tilaisuuksilla. Heikko liittymisen tunne voi johtua siitä ettei lapsi tiedä miten ystävystytään tai tehdään aloite. Tällöin kasvattaja kannustaa lasta muodostamaan ystävyysuhteita ja opettaa havaitsemaan toisten hyvät ja huonot puolet. Tällä tarkoitetaan sitä, että lapsi oppisi näkemään erilaisuuden rikkautena. Näin lapsi oppii

kannustamaan ja tukemaan toisia. Ystävyyssuhteet ovat tärkeitä, koska lasten välisessä vuorovaikutuksessa opitaan asioita, joita ei voi oppia aikuisen ja lapsen välisessä suhteessa. Vertaissuhteessa lapset jakavat ongelmat, ilot ja kokemukset. (Aho 1996, 71–75; Aho & Heino 2000, 10–13; Borba 1989, 8-9.)

Tehtävätietoisuus

Tehtävätietoisuus antaa ihmisen elämälle tarkoituksen ja motiivit. Yksilö, jolla on vahva tehtävätietoisuus asettaa itselleen realistisia ja toteutettavia tavoitteita. Hän reflektoi käyttäytymistään. Hän pystyy noudattamaan suunnitelmia, joita hän asettaa itselleen. Hän ottaa vastuuta teoistaan ja etsii vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ongelmiinsa. Lapsi, joka osaa asettaa realistisia tavoitteita, saavuttaa ne yleensä. Tämä lisää hänen motivaatiotaan ja halua ottaa riskejä. (Borba 1989, 9.)

Tavoitteiden asettamista voidaan opettaa jo pienillekin lapsille. Ensiksi lasta opetetaan asettamaan lyhyen tähtäimen tavoitteita. Jos lapsella on heikko itsetunto, hän asettaa tavoitteensa joko liian korkealle tai liian matalalle. Tämä voi johtua siitä, ettei lapsen itsensä tiedostaminen ole kehittynyt riittävästi. Epärealistinen tavoitteiden asettelu johtaa yksilön epäonnistumiseen ja muuttaa itsetunnon entistä negatiivisemmaksi. (Aho 1996, 78–79.)

Pätevyys

Ennen kuin voidaan kehittää yksilön pätevyiden tunnetta, pitää itsetunnon muiden osa-alueiden (turvallisuus, itsensä tiedostaminen, liittyminen ja tehtävätietoisuus) olla kunnossa. Kun yksilöllä on vahva pätevyiden tunne, hän kokee epäonnistumisenkin arvokkaana oppimistilanteena. Hän pitää tärkeänä asioiden loppuun saattamista. Heikon pätevyiden tunteen omaava ihminen ei halua ottaa riskejä. Hän voi olla avuton sellaisissakin toimissa, joissa hän todellisuudessa on taitava. Häviäminen on hänelle vaikeaa ja hän suurestelee häviämisen merkitystä. Hän ei hyväksy heikkouksiaan ja luottaa vain rutiineihinsa. (Aho 1996, 81; Aho & Heino 2000, 15–17; Borba 1989, 9-10.)

Pätevyyden tunnetta voi vahvistaa järjestämällä yksilöille tilaisuuksia onnistua ja saada kannustusta. Kasvattaja voi lisätä lapsen tietoisuutta omista vahvuuksista ja opettaa omien saavutusten arviointia. Lisäksi on tärkeää oppia tunnistamaan ja hyväksymään heikkoudet ja virheet, mutta myös palkitsemaan ja kehuaan itseään onnistumisen jälkeen. (Aho 1996, 82–84; Aho & Heino 2000, 15–17.) Kun tämä viimeinenkin itsetunnon osa-alue on saavutettu, yksilöllä on rohkeutta toimia omien kykyjen mukaisesti. Hän pystyy sisäisesti tunnustamaan menestyksensä ja kontrolloimaan itseään. (Borba 1989, 10.)

Tutkimuksemme summamuuttajat liittyvät Borban itsetunnon osa-alueisiin. Summamuuttujista sosiaaliset suhteet sekä kiusaaminen liittyvät liittyminen-osa-alueeseen. Luokan yleinen ilmapiiri kuuluu turvallisuus-osioon. Itsensä tiedostamiseen sisältyy auktoriteettivastaisuus. Itsetunto ja yleinen kouluviihtyvyys kuuluvat kaikkiin viiteen eri itsetunnon osa-alueeseen: turvallisuus, itsensä tiedostaminen, liittyminen, tehtävätietoisuus ja pätevyyden tunne.

3.2 Aikaisempia tutkimuksia itsetunnosta

Suomalaisilla kuudesluokkalaisilla oli suhde itseen ja käsitys muiden suhtautumisesta itseen keskimäärin selvästi positiivista. Oppilaiden minäkäsitykset ja oma suhtautuminen koulua kohtaan oli selvästi positiivista. (Scheinin 1999, 162–163.) Jos koulunkäyntiä arvostetaan välineenä menestyksen saavuttamiseksi, voi se aiheuttaa paineita lapselle. Oppilas voi kokea suorituksensa huonoiksi kilpailutilanteessa ja tällaisella tuntemuksella on vaikutusta lapsen minäkäsitykseen. (Olkinuora & Mattila 2001, 20–22.)

Jos lapsi pitää itsestään, myös toiset pitävät hänestä. Ikätoverien hyväksyminen tukee lapsen itsetuntoa ja hyvä itsetunto tovereiden hyväksymistä. (Harter 1996, 29.) Salmivallin (1998) mukaan matalimman itsetunnon omaavat oppilaat joutuivat useimmin kiusaamisen kohteiksi. Myös kiusaajien yhteiseksi piirteeksi nousi huono itsetunto. (Salmivalli 1998, 136–137.)

3.3 Yhteenveto

Lapsi tarvitsee sosiaalisia suhteita vertaisiltaan, jotta hänen itsetuntonsa kehittyisi mahdollisimman hyvin. Jos lapsella on ongelmia itsetunnon kanssa, voi hän joutua hankaluuksiin koulussa, esimerkiksi kiusaamisen kohteeksi taikka kiusaajaksi. Koulun ei tulisi luoda kilpailukulttuuria, jotteivät koululaisten suorituspainet kohoaisi liikaa. Jos koulussa ollaan vain suorittamisen takia, ei siellä varmasti viihdytäkään.

4 OPPILAAN SOSIAALISET SUHTEET

Sosiaalista vuorovaikutusta säätelevät minäkäsitys ja muihin ihmisiin liittyvät odotukset ja käsitykset. Lisäksi sosiaaliseen vuorovaikutukseen vaikuttaa ihmisten erilaiset tarpeet ja tavoitteet. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ihminen vastaanottaa tietoja muilta ja antaa itsestään tietoja muille. Ihmisen ihmissuhteisiin sekä hänen tapaansa olla vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa vaikuttaa oma sosiaalinen käyttäytyminen. (Aho & Laine 1997, 12, 73, 157.) Kun lapsella on hyvä itsetunto ja hyvät sosiaaliset taidot, hänestä pidetään vertaisryhmässä, ja hän saa ystäviä. Lapsen myönteinen itsetunto ohjaa lasta hyvään vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa. (Laine & Talo 2002, 153, Keltikangas 1994, 59.)

Sosiaaliset taidot ovat opittua käyttäytymistä. Ne ovat sosiaalisesti arvostettuja. Parhaiten lapsi oppii sosiaalisia taitoja ollessaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Usein vuorovaikutustaidoista ja sosiaalisista taidoista puhutaan sosiaaliset taidot käsitteen alapuolella. Jos niistä puhutaan erillisinä osa-alueina, kuuluu sosiaalisiin taitoihin itsekontrolli, auttaminen, ristiriitojen välttäminen, vaihtoehtoisten ratkaisujen kehittäminen ja konfliktien hallinta. Sosiaalisia taitoja opitaan mallioppimisen, roolileikkien ja vahvistamisen kautta. (Kalliopuska 1995, 8; Laine & Talo 2002, 155.)

Ihminen on päivittäin vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, koska haluaa monipuolista ja haastavaa toimintaa sekä kokemuksia. Joskus vuorovaikutustilanteissa voi tulla eteen ristiriitoja, joiden ratkaisemiseen tarvitaan sosiaalisia taitoja. Jotta ihminen saa omat henkilökohtaiset tarpeet tyydytetyiksi, täytyy ne saada tasapainoon toisten ihmisten tarpeiden kanssa. Tähän tasapainon luomiseen tarvitaan sosiaalista kompetenssia. (Poikkeus 1996, 99.)

Hyvät sosiaaliset suhteet ovat keskeisiä asioita lapselle koulussa (Ihatsu 1987, 37). Kouluaikana koetut sosiaaliset taidot voivat olla ratkaisevia myös aikuisena. Sosiaalisten suhteiden puute vaikuttaa kehitykseen ja voi aiheuttaa stressiä aikuisiällä.

(Buhrmester 1990, 1102.) Jotta lapsen identiteetti voisi kehittyä parhaalla mahdollisella tavalla, tulee hänen saada sosiaalisia kokemuksia. Sosiaalisten suhteiden avulla lapsi voi vertailla itseään ikätovereihin. Lisäksi lapsi saa tovereista turvaa ja heidän kanssaan lapsi voi harjoitella yhteistyötaitoja. (Rubin 1980, 15–20; Fine 1981, 33.)

Vuorovaikutustaidoilla käsitetään keskustelun aloittamista, toisten tunteiden hyväksymistä, aktiivista kuuntelua, toisen ihmisen ymmärtämistä sekä myötäelämistä (Kalliopuska 1995, 8). Perusopetuksen alemmilla luokka-asteilla oppilaiden vuorovaikutustaidot kehittyvät voimakkaasti, ja ikätoverisuhteet antavat oppilaille erinomaiset puitteet vuorovaikutustaitojen oppimiselle. Samalla lapset rakentavat yhdessä sosiaalista ymmärtämystään. (Poikkeus 1996, 99–100.)

4.1 Aikaisempia tutkimuksia sosiaalisista suhteista

Liinamon ja Kannaksen (1995, 139) mukaan pojista ilman läheistä ystävää oli 3-5 % ja tytöistä 3 %. Oppilaista $\frac{3}{4}$ kertoi uusien ystävien saamisen helpoksi. Samaisessa tutkimuksessa ilmeni, että noin 90 % oppilaista viihtyi luokkansa oppilaiden kanssa silloin tällöin. 5. ja 9.-luokkalaiset viihtyivät luokkatovereidensa kanssa paremmin kuin 7.-luokkalaiset. 1-3 % oppilaista koki, ettei juuri koskaan ole saanut luokkatovereidensä hyväksyntää. Noin 10 % sekä tytöistä että pojista tunsivat itsensä hyvin tai melko usein yksinäiseksi. (Välimaa 1995, 178.) Kuitenkin oppilaiden väliset suhteet olivat suomalaisnuorten mielestä lämpimämmät verrattuna muiden koululaistutkimukseen osallistuneiden Pohjoismaiden nuoriin. (Linnakylä 1993, 44–55.)

Vuosina 1999–2000 Suomessa tehdyssä tutkimuksessa oppilaat kokivat itsensä kohtalaisen hyväksytyiksi toverijoukkoon. Vanhemmat oppilaat kokivat itsensä yksinäisemmiksi kuin nuoremmat oppilaat. (Olkinuora & Mattila 2001, 24–25.) Vuonna 1994 tehdystä tutkimuksesta selvisi, että oppilaista $\frac{2}{3}$ mielestä oppilaiden keskinäiset suhteet olivat hyvät. (Liinamo & Kannas 1995, 110–113.) Olkinuoran ja Mattilan (2001,

23–24) tutkimuksessa puolestaan ilmeni, että oppilaat kokivat itsensä kohtalaisen hyväksytyksi kaveripiiriin.

Kuorelahden, Savolaisen ja Puron tutkimuksen mukaan reilut 80 % oppilaista arvioi, että saa toiset oppilaat luottamaan itseensä. Reilu 74 % koki koulun ilmapiirin myönteiseksi. Samaisessa tutkimuksessa todettiin, että oppilaiden mukaan koulun paras sosiaalinen tarjonta oli mahdollisuus olla ystävien kanssa, mukavat ihmiset sekä hyvät kaverit. (Kuorelahti, Savolainen & Puro 2004, 42, 58.)

Laakin Jyväskylän peruskoulujen kouluviihtyvyys tutkimuksen mukaan lähes jokainen koululainen oppi tulemaan toisten kanssa toimeen. Kuitenkin tytöt oppivat tulemaan toisten kanssa toimeen poikia hieman paremmin. Erityisoppilaiden ja muiden oppilaiden välillä ei puolestaan ollut eroa toisten kanssa toimeen tulemisessa. (Laak 2005, 32–34, 43.)

Vajaat 20 % sekä tytöistä että pojista tunsivat itsensä yksinäiseksi. Tutkimuksessa oli mukana sekä toisen, viidennen että kahdeksannen luokan oppilaita. Viidesluokkalaisista noin 15 % tunsivat itsensä yksinäiseksi, ja erityisoppilaat tunsivat itsensä muita oppilaita yksinäisemmiksi. (Laak 2005, 32–34, 38, 43.)

Koulumenestys ja sosiaaliset taidot ovat yhteydessä toisiinsa. Agostinin ja Bainin mukaan alkuopetusikäisten ja päiväkotilasten tutkimuksessa tuli ilmi, että lasten koulumenestystä ennustivat lasten positiiviset sosiaaliset taidot. (Agostin & Bain 1997, 219–227.) Luokkatovereiden syrjintä aiheuttaa puolestaan epämiellyttävän olon lapselle, ja näin koulussa viihtyminen heikkenee (Rubin & Ross 1982, 2).

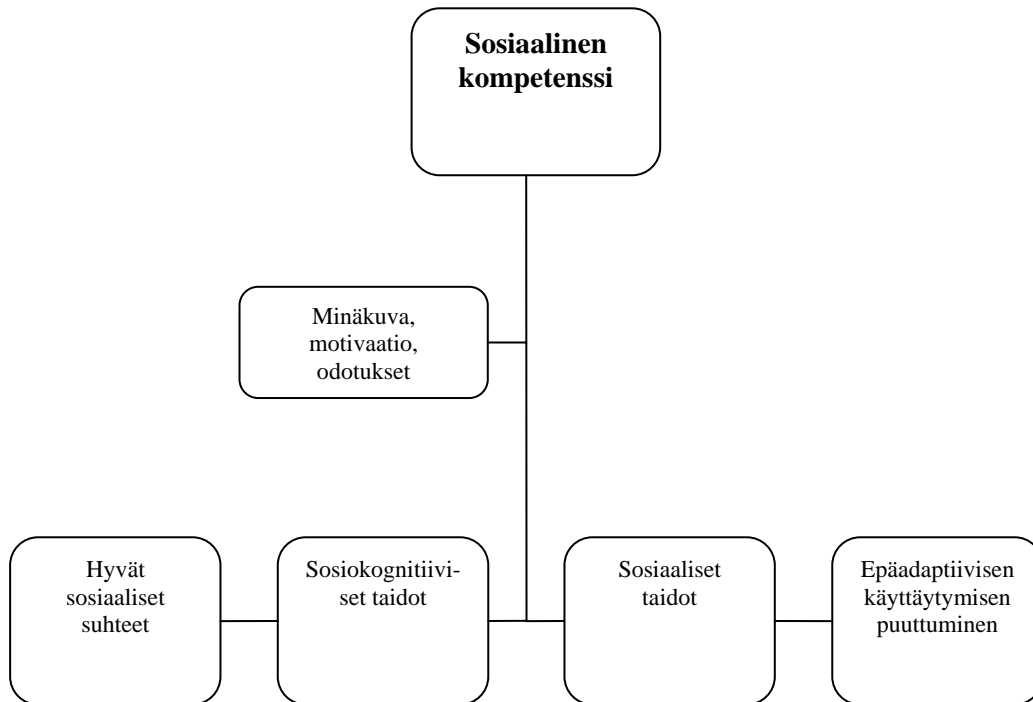
Useiden tutkijoiden mukaan ystävyysuhteiden syntyminen ja niiden ylläpitäminen riippuvat lapsen omista käsityksistä itsestään. Kun lapsi tulee hyväksytyksi kaveriryhmässä, tukee se itsetuntoa. (Harter 1996, 29.) Lapsella voi olla erilaisia suhteita kouluiässä. Samanikäinen voi olla tuttu, ystävä tai jonkun harrastuksen kautta tullut toveri, esim. urheilujoukkueesta. Lapsi tarvitsee kehittyessään erilaisia sosiaalisia suhteita, jotka iän myötä muuttuvat. (Ladd 1989, 1-2.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että suurimman osan mielestä kavereiden saaminen on helppoa. Jos lasta syrjitään koulussa, hänen viihtymisen taso laskee. Jos taas lapsi hyväksytään kaveripiireihin, hänen itsetuntonsa kohenee ja sen myötä hän alkaa viihtyä koulussa paremmin. Kouluikäisellä lapsella on erilaisia sosiaalisia suhteita.

4.2 Sosiaalinen kompetenssi

Poikkeus (1995, 126–127) määrittelee sosiaalisen kompetenssin ”yksilön kyvyksi käyttää onnistuneesti henkilökohtaisia ja ympäristössä olevia resursseja ja siten saavuttaa haluamiaan henkilökohtaisia ja sosiaalisia tavoitteita”. Sosiaalista kompetenssia on ihmisen henkilökohtaiset taidot toimia sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaaliseen kompetenssiin liitetään erilaisia osa-alueita. Poikkeuksen mukaan näitä ovat sosiaaliset ja sosiokognitiiviset taidot, negatiivisen käyttäytymisen puuttuminen ja myönteiset toverisuhteet sekä myönteinen minäkuva, motivaatio ja odotukset. (Poikkeus 1995, 126–127.) Sosiaalisen kompetenssin synonyyminä käytetään termiä sosiaalinen pätevyys (Salmivalli 2005, 71).

Sosiaalinen kompetenssi on yläkäsite, johon sisältyy erilaisia ulottuvuuksia. Se määritellään yksilön kyvyksi saavuttaa suotuisia yhteisöllisiä ja henkilökohtaisia tavoitteita käyttäen hyväkseen itsellään olevia sekä ympäristössään saatavilla olevia resursseja. Sosiaalisen kompetenssin eri ulottuvuuksia ovat sosiokognitiiviset taidot, sosiaaliset taidot, häiritsevän käyttäytymisen puuttuminen, motivaatioon, minäkuvaan ja odotuksiin liittyvät tekijät sekä hyvät sosiaaliset suhteet. (Poikkeus 1996, 100–102; Laine 2005, 114.) Sosiaaliseen kompetenssiin kuuluu kyky luoda joustavia toimintamalleja haasteiden edessä sekä tilanteiden hyvää hahmottamista. (Poikkeus 1996, 100–102.)

KUVIO 3 Sosiaalinen kompetenssi Poikkeuksen mukaan (1995, 127)

Yleistä pätevyyden tunnetta eli sosiaalista kompetenssia vahvistavat pitkäaikaiset kokemukset vaikutusmahdollisuuksista. Koululla on tärkeä rooli antaa näitä kokemuksia nuorelle. (Liinamo & Kannas 1995, 119–121.) WHO:n koululaistutkimuksen 1994 mukaan oppilaiden vaikutusmahdollisuudet eivät oppilaiden omasta mielestä ole hyvät. Mitä vanhempi tutkimukseen osallistuja oli, sitä vähäisempänä hän piti vaikutusmahdollisuuksiaan. (Liinamo & Kannas 1995, 119–121.)

Wentzellan ja Caldwellin (1997, 1) mukaan lapset, joilla on hyvää sosiaalisesti kompetenttia käyttäytymistä menestyvät koulussa paremmin. Parkerin ja Sealin (1996, 2248–2268) mukaan lapsen ystävyysuhteet ovat riippuvaisia lapsen omasta käytöksestä. Sosiaalinen kompetenssi oli alempi yksinäisillä lapsilla.

Tutkittaessa 12-vuotiaita sekä 15-vuotiaita oppilaita selvisi, että koulun sääntöjä vastaan toimiminen lisää sosiaalista kompetenssia (Bru 2006). Noin 20 % nuorista uskoi, että toimiessa koulun normeja vastaan, lisääntyy suosittavuus vertaisten parissa. Tutkimuksen mukaan normeja vastaan toimimisesta saa yleistä hyväksyntää. Samalla tavalla ajattelevat niin heikosti kuin hyvin menestyvät oppilaat. (Bru 2006, 23, 36.)

4.3 Auktoriteettivastaisuus

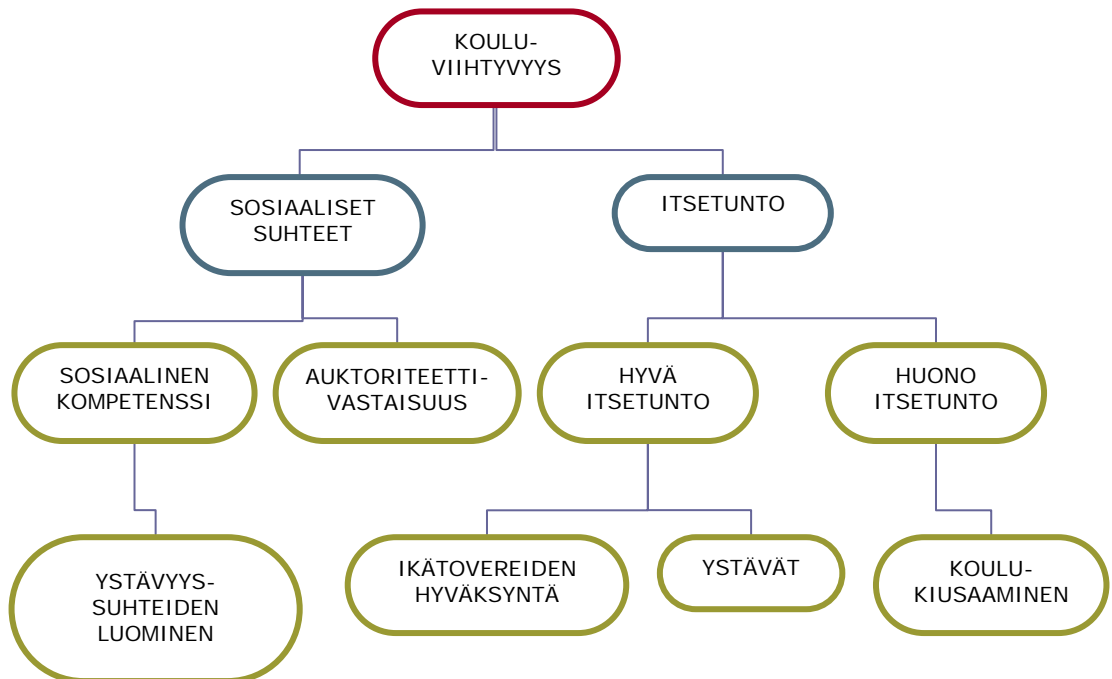
Tautiluokitus ICD-10:n (1995) mukaan uhmakas, tottelematon ja hajottava käytös luokitellaan uhmakkuushäiriöön. Tähän luokitukseen ei kuitenkaan kuulu ilkeävaltainen eikä rikollinen käytös. (Tautiluokitus ICD-10 1995, 240.) Uhmakkuushäiriö lasketaan ulospäin suuntautuneeseen käyttäytymishäiriöön kuuluvaksi, johon sisältyvät myös yliaktiivisuus- ja tarkkaavuushäiriö sekä käytöshäiriö (Haapaniemi 2003, 37). Ulospäin suuntautuneessa negatiivisessa käyttäytymisessä ilmenee sosiaalisia ongelmia vuorovaikutuksessa toisen ihmisten kanssa. Ulospäin suuntautuneet ei-toivotusti käyttäytyvät lapset muun muassa häiritsevät oppitunteja, laiminlyövät tehtäviään, rikkovat sääntöjä tai käyttäytyvät aggressiivisesti (Kauffman 1997, 8; Ruoho, Ihatsu & Kuorelahti 2001, 249–250).

Brun (2006) tutkimuksessa ilmeni, että noin 20 % nuorista uskoo, että toimiessa koulun normeja vastaan, lisääntyy suosittavuus vertaisten parissa. Kun toimii normeja vastaan, saa yleistä hyväksyntää. Niin heikosti kuin hyvin menestyvät oppilaat olivat asiasta samaa mieltä. (Bru 2006, 36.)

5 YHTEENVETO TUTKIMUKSEN KESKEISISTÄ KÄSITTEISTÄ

Oppilaan kouluviihtyvyyteen vaikuttavat sosiaaliset suhteet sekä oppilaan itsetunto. Jos oppilas omaa hyvän itsetunnon, on hänen mukavampi olla koulussa. Hän saa paremmin kavereita, ja hänen ei tarvitse jännittää koulussa olemista. Jos lapsi pitää itsestään, myös toiset pitävät hänestä. Ikätoverien hyväksyminen tukee lapsen itsetuntoa ja hyvä itsetunto tovereiden hyväksymistä. Huono itsetunto voi taas olla yhteydessä koulukiusaamiseen.

Sosiaalinen kompetenssi sekä auktoriteettivastaisuus liittyvät oppilaan sosiaalisiin suhteisiin. Kun lapsen sosiaalinen kompetenssi on hyvä, hän osaa käyttää sosiaalisia taitojaan ystävyysuhteiden luomiseen sosiaalisissa tilanteissa. Koulukiusaaminen vähentää koulussa viihtymistä sekä alentaa kiusatun itsetuntoa.

KUVIO 4 Tutkimuksen keskeiset käsitteet

6 TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää, millaisia ovat viidesluokkalaisten kouluviihtyvyys ja sosiaaliset suhteet koulussa. Lisäksi tarkastelimme sitä, millaiseksi viidesluokkalaisten koulussa yleisen ilmapiirin luokassaan. Tutkimuksen toisena päälinjana oli selvittää oppilaiden sosiaalisten suhteiden merkitystä kouluviihtyvyyden kannalta. Tähän liittyy myös oppilaan kokemus koulukiusaamisesta. Lisäksi tutkimuksen tehtävänä oli tarkastella sitä, millainen yhteys luokan yleisellä ilmapiirillä on kouluviihtyvyyteen, ja sitä, miten oppilaan itsetunto on yhteydessä kouluviihtyvyyteen. Lisäksi halusimme selvittää, lisääntykö oppilaiden sosiaalinen kompetenssi, jos he uhmaavat auktoriteetteja.

Tutkimusongelmat:

1. Millainen on viidesluokkalaisten kouluviihtyvyys?
  - 1.1 Onko sukupuolten välillä eroa?
  - 1.2 Onko erityisopetuksessa ja yleisopetuksessa olevien oppilaiden välillä eroja?
  - 1.3 Onko pienten kyläkoulujen ja kaupunkien koulujen välillä eroja?

2. Millaisia ovat viidesluokkalaisten sosiaaliset suhteet koulussa ja miten he kokevat yleisen ilmapiirin luokassaan?
  - 2.1 Onko sukupuolten välillä eroja?
  - 2.2 Onko erityisopetuksessa ja yleisopetuksessa olevien oppilaiden välillä eroja?
  - 2.3 Onko pienten kyläkoulujen ja kaupunkien koulujen välillä eroja?

3. Ovatko sosiaaliset suhteet, koulukiusaaminen, luokan yleinen ilmapiiri ja itsetunto yhteydessä oppilaiden yleiseen kouluviihtyvyyteen?
  - 3.1 Onko sukupuolella vaikutusta?

3.2 Onko erityisopetukseen osallistumisella vaikutusta?

3.3 Onko koulun koolla vaikutusta?

4. Onko kapina-roolin ottaminen yhteydessä oppilaiden sosiaaliseen menestykseen koulussa?

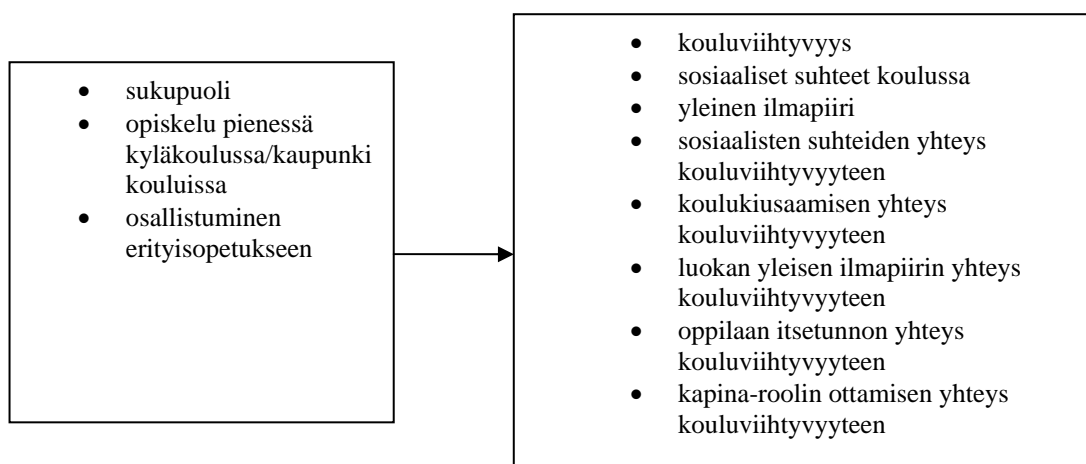
4.1 Onko sukupuolella vaikutusta?

4.2 Onko erityisopetukseen osallistumisella vaikutusta?

4.3 Onko koulun koolla vaikutusta?

TAUSTAMUUTTUUJAT

SELITETTÄVÄT MUUTTUUJAT

KUVIO 5 Tutkimuksen ongelmanasettelu: tausta- ja selitettävät muuttujat

7 TUTKIMUSMENETELMÄ

7.1 Tutkimuksen toteuttaminen

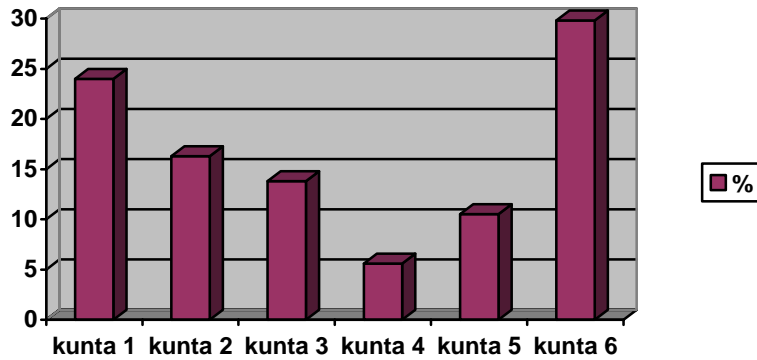
Tutkimus käynnistyi marras-joulukuussa 2005 kirjallisuuteen tutustumisella sekä ohjauskeskusteluilla ohjaajan, Matti Kuorelahden kanssa. Yhdessä Riikka Sivulan ja Karoliina Järviahon kanssa päätimme kerätä yhteisen tutkimusaineiston, jota molemmat tutkijaparit tarkastelisivat omasta näkökulmastaan. Tällöin päätettiin, että tekeillä olevasta tutkimuksesta tehtäisiin myös seurantatutkimus kolmen vuoden kuluttua, jolloin tutkittavien kouluviihtyvyyttä tarkasteltaisiin uudelleen.

Alustavat tutkimusluvut pyydettiin puhelinkeskusteluissa koulujen rehtoreilta sekä pienten kuntien opetustoimenjohtajilta alkuvuodesta 2006. Tämän jälkeen lähetettiin tutkimusta koskeva selvitys koulujen rehtoreille (LIITE 1) ja tutkimuslupapyynnöt kouluille jaettaviksi viidesluokkalaisten oppilaiden huoltajille (LIITE 2). Tutkimusluvut tarvittiin henkilötietolain (523/1999) 10.§ mukaisen tutkimusrekisterin luomiseen ja ylläpitämiseen. Huoltajille tiedotettiin samalla, että henkilötietolain mukaista tutkimusrekisteriä ylläpitää Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan laitos ja tutkimuksen vastuullisena johtajana toimii KT lehtori Matti Kuorelahti.

7.2 Tutkittavat

Tutkimuksemme kohteena olivat lukuvuonna 2005–2006 perusopetuksen viidennellä luokalla opiskelevat oppilaat. Tutkittavien kohdejoukko valittiin harkinnanvaraisella ryväotannalla. Kohdejoukko pyrittiin valitsemaan niin, että mukaan saataisiin oppilaita erilaisista kouluista ja erikokoisista kunnista ympäri Suomea. Tutkimuksemme siis valikoitui mukaan sekä pieniä kyläkouluja että kaupunkien usean sadan oppilaan kouluja. Tämän lisäksi koulujen joukkoon valittiin sekä yhtenäiskouluja että pelkkien alaluokkien kouluja.

Tutkimuksessa oli mukana viidesluokkalaisia oppilaita kuudesta kunnasta yhteensä kahdestatoista eri koulusta. Tutkimukseen osallistui sekä yleis- että erityisopetuksen oppilaita. Tutkimukseen osallistuneista 392 oppilaasta tyttöjä oli 199 (50,8 %) ja poikia 193 (49,2 %).

KUVIO 6 Vastaajamäärät kunnittain (%), n=392

Tutkimuksessa oli mukana oppilaita yhdestä koulusta kunta 1:stä, 3:sta, 4:sta ja 5:stä. Kunta 2:sta tutkimukseen osallistui oppilaita kahdesta koulusta. Kunta 6:sta tutkimukseen osallistui seitsemän koulua. Pieniä kyläkouluja olivat 6 koulua kunta 6:sta.

TAULUKKO 1 Tutkimukseen osallistuneiden viidesluokkalaisten lukumäärä (N) kouluittain

Koulu	tytöt	pojat	yhteensä
Koulu 1	31	33	64
Koulu 2	23	31	54
Koulu 3	13	9	22
Koulu 4	19	22	41
Koulu 5	35	27	62
Koulu 6	6	3	9
Koulu 7	8	6	14
Koulu 8	3	2	5
Koulu 9	4	4	8
Koulu 10	4	4	8
Koulu 11	6	5	11
Koulu 12	45	41	86
Koulu 13	2	6	8
Yhteensä	199	193	392

7.3 Kyselylomake ja aineiston kerääminen

Tutkimuslomake oli neljäisivuinen oppilaan kokemuksia ja asenteita mittaava kysely. Lomakkeessa käytettiin neliportaista Likert-tyyppistä asteikkoa (1=täysin eri mieltä, 2=melkein eri mieltä, 3=melkein samaa mieltä, 4=täysin samaa mieltä). Lisäksi oppilailta kysyttiin lomakkeessa taustatietoja. Näitä olivat nimi, koulu, luokka, kunta, kokemus koulumenestyksestä sekä erityisopetukseen osallistumiseen liittyvät kysymykset. Lomakkeen lopussa oli vastaajalla mahdollisuus vapaasti piirtää tai kirjoittaa tutkijoille ajatuksistaan.(LIITE 3.)

Tutkimuslomake rakennettiin yhdistelemällä aikaisemmissa kouluviihtyvyy- ja mielekkyytutkimuksissa (Kuorelahti, Savolainen & Puro 2004, Olkinuora & Mattila 2001) käytettyjä mittareita. Oppilaan auktoriteettivastaista käyttäytymistä suhteessa opettajiin mittaava osio muotoiltiin Brun (2006) käyttämän mittarin pohjalta.

Tutkimuksen summamuuttujat muodostettiin faktorianalyysillä. Faktorianalyysi toteutettiin pääakselimenetelmällä käyttäen varimax rotatointia, joka tuotti tulokseksi seitsemän faktorin ratkaisun. Koska seitsemännen faktorin sisältämät väittämät (64. Jännitan pieniäkin asioita; 65. Pahoitan mieleni helposti, jos teen virheen; 67. Epäonnistun usein) eivät olleetkaan relevantteja tutkimusongelmiemme kanssa, tiputimme tämän faktorin pois tutkimuksestamme. Jäljelle jääneiden kuuden faktorin kokonaisselitysaste oli 62 %, ja muuttujien kommunaliteetit vaihtelivat välillä 0.386–0.818. Kommunaliteetit ovat kohtuullisen korkeita, joten ne mittaavat melko luotettavasti pääkomponentteja (Metsämuuronen 2005, 609). Faktorimatriisi löytyy liitteestä 4.

TAULUKKO 2 Summamuuttujat, osiot ja osioiden lukumäärä

Summamuuttuja	Osiot	Osioiden lukumäärä
Yleinen kouluviihtyvyys	15, 17, 28, 42,	4
Sosiaaliset suhteet	29, 32, 37, 39, 40, 58, 60	7
Kiusaaminen	25, 27, 35, 44, 46	5
Luokan yleinen ilmapiiri	23, 43, 49, 50, 53, 56	6
Itsetunto	61, 62, 68	3
Auktoriteettivastaisuus	63, 66, 69	3

Aineisto kerättiin kyselylomakkeilla kevättalvella 2006. Kyselylomakkeet lähetettiin tutkimukseen lupautuneille kouluille yhdessä vanhemmille suunnatun tutkimuslupalomakkeen ja opettajaohjeiden kanssa helmikuussa 2006. Oppilaat vastasivat kyselyyn yhden oppitunnin aikana, minkä jälkeen lomakkeet kerättiin kuoriin, jotka suljettiin oppilaiden nähden. (LIITE 5) Koulut palauttivat täytetyt kyselylomakkeet sekä tutkimusluvut postitse Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan laitokselle maaliskuussa 2006.

7.4 Aineiston analysointi

Tutkimus koodattiin SPSS for Windows 12.0-ohjelmistoa käyttäen ja analysoitiin SPSS for Windows 14.0-ohjelmalla. Koodauksen jälkeen erottelimme aineistosta omaan tutkimukseemme liittyvät osiot. Muodostettuaamme muuttujista summamuuttujat faktorianalyysillä laskimme summamuuttujille reliabiliteettikertoimet Cronbachin alfan avulla. Taulukossa numero 3 on esitetty käytetyt tilastolliset analyysimenetelmät.

TAULUKKO 3 Aineiston analysointimenetelmät

Tutkimusongelma *)	Analyysimenetelmä
1. 1.1–1.4	Keskiarvovertailut T-testi
2. 2.1–2.4	Keskiarvovertailut T-testi
3. 3.1–3.4	Pearsonin korrelaatiot Anova-testit
4. 4.1–4.4	Pearsonin korrelaatiot Anova-testit

7.5 Tutkimuksen taustamuuttujat

Tutkimuksen taustamuuttujia ovat sukupuoli, erityisopetukseen osallistuminen ja koulun koko. Seuraavassa taulukossa kuvaillaan vastaajajoukkoa.

TAULUKKO 4 Tutkimuksen taustamuuttajat

	tytöt		pojat		yhteensä	
	f	%	f	%	f	%
Tutkimushetkellä erityisopetukseen						
osallistuu	26	13,1	42	21,8	68	17,3
ei osallistu	172	86,4	141	73,1	313	79,8
ei vastannut	1	0,5	10	5,2	11	2,8
yhteensä	199	100	193	100	392	100
Aik.erityisop.						
osallistui	91	45,7	104	53,9	195	49,5
ei osallistunut	107	53,8	74	38,3	181	46,2
ei vastannut	1	0,5	15	7,8	16	4,1
Opiskeli						
kyläkoulussa					55	14,5
kaupunkikoulussa					337	85,5

7.6 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta kuvataan sekä reliabiliteetilla että validiteetilla (Metsämuuronen 2005, 64).

7.6.1 Reliabiliteetti

Reliabiliteetilla ilmaistaan tulosten tarkkuutta (Heikkilä 1999, 29), ja se toimii mittauksen toistettavuuden mittarina (Metsämuuronen 2005, 66.) Reliabiliteetikertoimella puolestaan tarkoitetaan havaitun ja todellisen pistemäärän välistä korrelaatiokertoimen neliötä (Nummenmaa, Konttinen, Kuusinen & Leskinen 1997, 181).

Mittauksen reliabiliteetti laskettiin Cronbachin alfa-kertoimella. Se ilmaisee mittarin sisäisen johdonmukaisuuden kertomalla, kuinka voimakkaasti mittarin osiot korreloivat keskenään (Heikkilä 1999, 179; Nummenmaa ym. 1997, 202–203). Alfa-kerroin on välillä 0-1, ja kertoimen suuret arvot ilmoittavat korkeasta reliabiliteetista. Vaikka ei ole määritelty yksiselitteistä rajaa hyvälle alfa-kertoimelle, luvun tulisi mielellään olla yli

.70. (Heikkilä 1999, 179.) Metsämuurosen mukaan hyväksyttävän alfa-kertoimen raja on puolestaan .60 (Metsämuuronen 2005, 69.) Erätuuli ym. puolestaan toteavat, että huolestuttava reliabiliteettiarvo on alle .50 (Erätuuli, Leino, & Yli-Luoma 1994, 104.) Tutkimuksemme summamuuttujien alfa-kertoimet ovat siis hyviä ja mittarin erottelukyky on luotettava.

TAULUKKO 5. Summamuuttajat reliabiliteettikertoimeen

Summamuuttuja	Osiot	Alfa-kerroin
Yleinen kouluviihtyvyys	15, 17, 28, 42,	.80
Sosiaaliset suhteet	29, 32, 37, 39, 40, 58, 60	.87
Kiusaaminen	25, 27, 35, 44, 46	.77
Luokan yleinen ilmapiiri	23, 43, 49, 50, 53, 56	.83
Itsetunto	61, 62, 68	.86
Auktoriteettivastaisuus	63, 66, 69	.72

Mittauksen reliabiliteettia pyrittiin kontrolloimaan selkeiden väitteiden ja vastausohjeiden avulla. Tästä huolimatta kaikki eivät olleet ymmärtäneet väitteitä, sillä lomakkeissa oli jonkin verran puuttuvia tietoja. Erityisesti tämä oli havaittavissa maahanmuuttajaoppilaiden vastauksissa. Koska kyselylomake oli pitkäkö, on myös mahdollista, etteivät kaikki oppilaat ole jaksaneet vastata joka kohtaan ajatuksella.

7.6.2 Validiteetti

Tutkimuksen validiteetilla tarkoitetaan sitä, että ollaanko tutkimassa sitä mitä pitäisi tutkia ja mitataanko juuri sitä, mitä on tarkoitus mitata (Metsämuuronen 2005, 57, 65). Sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan sitä, että vastaavatko tutkimuksen mittaukset teoriaosassa esitettyjä käsitteitä. Ulkoinen validiteetti puolestaan tarkoittaa tulosten yleistettävyyttä. (Heikkilä 1999, 179.)

Kyselylomakkeemme koottiin yhdistelemällä väittämiä useasta eri tutkimuksesta, joista valittiin tutkimuskysymyksiemme kannalta oleellimmat väittämät. Lomakkeessa on

samaa asiaa saatettu kysyä useammalla väittämällä, esimerkiksi väittämät 28 ja 50 (Luokkamme oppilaat näyttävät pitävän luokastamme; Jotkut oppilaat eivät pidä luokastamme). Tällä pyrittiin kontrolloimaan sitä, ovatko oppilaat vastanneet väitteisiin ajatuksella vai vain rengastaneet mielivaltaisesti minkä tahansa vastausvaihtoehdon. Korrelaatio edellä mainittujen väitteiden kesken oli .42 ($p < .01$), joten sitä voidaan pitää kohtuullisena.

Luokan yleinen ilmapiiri-summamuuttujan kohdalla useammassa vastauksessa hajonta oli suuri. Tämä voi viitata siihen, että vastaajat eivät ole täysin ymmärtäneet sitä, mitä on kysytty. Kuitenkin alfa-kerroin tällä summamuuttujalla on tutkimuksen korkeimpia.

Lisäksi joillekin oppilaille oli tuottanut vaikeuksia vastata kyselylomakkeen taustatietoja -osiossa erityisopetukseen osallistumista kyselevään kohtaan. Vastauksista huomasin, että oppilaat olivat vastanneet kysymykseen eri tavoin. Osa oppilaista ei muistanut tai osannut määritellä, missä ja miksi he olivat erityisopetusta saaneet.

Tutkimuksen luotettavuuteen heikentävästi voi vaikuttaa se, että aineistoa koodasi neljä henkilöä. Jokainen koodaaja on käyttänyt oma päättelykykyään vastaajan taustatietoja koodatessaan (esimerkiksi erityisopetusta kysyttäessä).

Tutkimukseemme pyrimme saamaan mahdollisimman kattavan ja suuren otoksen. Vastaajat valittiin tutkimukseen ryväotannalla ja vaikka oppilaita oli paljon, oli kouluja tutkimuksessamme melko vähän. Lisäksi näiden koulujen kulttuurit olivat hyvin samankaltaisia, joten näiltä osin yleistettävyys on heikkoa. Vaikka tutkimukseen valittiin erikokoisia kouluja eri puolilta Suomea, suurin osa aineistosta kertyi kuitenkin Keski-Suomesta. Tähtäkään osin tutkimuksen tuloksia ei siis voida kovin hyvin yleistää.

Tutkimuksen nouseva poistuma eli kato oli vajaa 10 %. Kato johtui lähinnä siitä, että kaikkien oppilaiden vanhemmat eivät antaneet lapsilleen lupaa vastata kyselyyn. Tietoa ei ole siitä, mitä sukupuolta vastaamatta jättäneet oppilaat olivat ja saivatko he erityisopetusta vai eivät. Kunta numero viidestä tuli vastauksia vielä kolme kuukautta

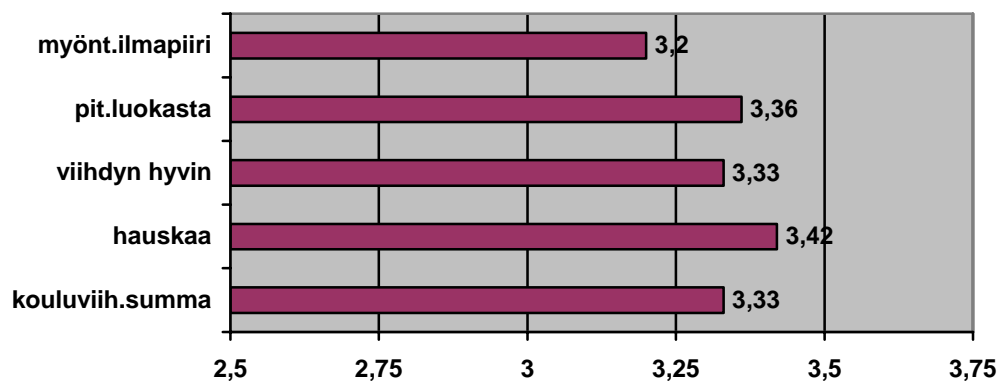
määräajan jälkeen. Nämä vastaukset eivät ole tässä aineistossa mukana, sillä aineiston analysointi oli jo melkein suoritettu.

8 TULOKSET

8.1 Yleinen kouluviihtyvyys

Tutkimukseen osallistuneista viidesluokkalaisista lähes 90 % oli melkein tai täysin samaa mieltä siitä, että heidän luokassaan on hauskaa. Samoin lähes 90 % oppilaista ilmoitti viihtyvänsä koulussa hyvin. Noin 85 % puolestaan yhtyi väittämään, jonka mukaan heidän luokassaan vallitsee myönteinen ilmapiiri. Väitteeseen ”Luokkamme oppilaat näyttävät pitävän luokastamme” myöntävästi vastasi 88 % viidesluokkalaisista. Yksityiskohtaiset tunnusluvut löytyvät liitteestä 6.

Kouluviihtyvyys oppilaiden arvioimana

KUVIO 7 Kouluviihtyvyys – summamuuttujan ja sen eri osa-alueiden keskiarvot (asteikko 1-4)

Sukupuolten väliset erot

Tarkasteltaessa kouluviihtyvyys – summamuuttujaa voidaan havaita, että tytöt viihtyivät koulussa paremmin kuin pojat ($t = 3,336$, $p < .001$). Tyttöjen vastausten keskiarvo oli 3,43 ja poikien puolestaan 3,22.

Tyttöjen kouluviihtyvyys oli lähes kaikilla osa-alueilla parempi kuin pojilla. Tytöistä lähes 88 % yhtyi väitteeseen, että heidän luokassaan on hauskaa ja pojista tasan 85 %. Tyttöjen ja poikien välinen ero oli merkitsevä. ”Luokkamme oppilaat näyttävät pitävän luokastamme” -väittämään yhtyivät lähes kaikki viidesluokkalaisista tytöistä (92 %) ja pojistakin suurin osa (84 %). Ero sukupuolten välillä oli merkitsevä.

Peräti 92,5 % tytöistä oli melkein tai täysin samaa mieltä siitä, että he viihtyvät koulussa hyvin. Pojista puolestaan melkein tai täysin samaa mieltä oli 84,5 %. Tyttöjen ja poikien välinen ero oli erittäin merkitsevä. Sukupuolten välillä ei ollut kuitenkaan eroa siinä, miten he kokivat luokan myönteisen ilmapiirin. Liki 89 % tytöistä piti luokan ilmapiiriä myönteisenä, ja pojilla vastaava luku oli liki 82 %. Tarkemmat tunnusluvut löytyvät liitteestä 7.

TAULUKKO 6 Sukupuolten väliset erot yleisessä kouluviihtyvyydessä

YLEINEN KOULUVIIHTYVYYS	Työt		Pojat		Eroavaisuudet	
	x	sd	x	sd	t	p
15. Luokassamme on hauskaa.	3,54	,747	3,30	,874	2,943	.003
17. Viihdyn koulussa hyvin.	3,45	,664	3,21	,778	3,286	.001
28. Luokkamme oppilaat näyttävät pitävän luokastamme.	3,45	,672	3,26	,849	2,496	.013
42. Luokassamme vallitsee myönteinen ilmapiiri.	3,27	,721	3,13	,824	1,740	.083

Erityisopetusta saavien ja muiden oppilaiden väliset erot

Erityisopetusta saavien ja muiden oppilaiden käsitykset kouluviihtyvyydestä olivat hyvin samansuuntaiset. Kouluviihtyvyys -summamuuttujan osalta eri oppilasryhmien välille ei eroa syntynyt ($t = -1,284$, $p < .200$). Erityisopetukseen osallistuvien kouluviihtyvyys – summamuuttujan keskiarvo oli 3,24 ja muiden oppilaiden osalta se oli 3,34.

Erityisopetukseen osallistuvista oppilaista 88 % yhtyi melkein tai täysin väitteisiin, että heidän luokassaan on hauskaa ja että he viihtyvät koulussa hyvin. Muiden oppilaiden osalta vastaavat luvut olivat 86 ja 89 %. Kummankaan väitteen kohdalla ero ei ollut merkitsevä. Sekä erityis- että yleisopetuksen oppilaat yhtyivät yli 80 %:sti väittämään, että oman luokan oppilaat näyttivät pitävän luokasta. Vajaa 20 % erityisopetukseen osallistuvista oppilaista oli täysin tai melkein eri mieltä siitä, että heidän luokassaan vallitsee myönteinen ilmapiiri. Muista oppilaista näin ajatteli hieman yli 13 %. Kuitenkaan ero erityisopetukseen osallistuvien ja muiden oppilaiden välillä ei ollut merkitsevä. Yksityiskohtaiset tunnusluvut löytyvät liitteestä 8.

TAULUKKO 7 Erityisopetukseen osallistuvien ja muiden oppilaiden väliset erot yleisessä kouluviihtyvyydessä

YLEINEN KOULUVIIHTYVYYS	Erityisopetukseen osallistuvat oppilaat		Muut oppilaat		Eroavaisuudet	
	x	sd	x	sd	t	p
15. Luokassamme on hauskaa.	3,42	,762	3,43	,828	-,101	.920
17. Viihdyn koulussa hyvin.	3,24	,775	3,35	,720	-1,222	.222
28. Luokkamme oppilaat näyttävät pitävän luokastamme	3,30	,822	3,37	,762	-,626	.532
42. Luokassamme vallitsee myönteinen ilmapiiri.	3,04	,895	3,23	,749	-1,742	.082

Kyläkoulujen ja kaupunkikoulujen oppilaiden väliset erot

Tarkasteltaessa koko yleinen kouluviihtyvyys – summamuuttujaa voidaan todeta, että sekä kylä- että kaupunkikoulujen oppilaat kokivat viihtyvänsä koulussa hyvin. Koulujen oppilaiden keskiarvot eivät eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi (kyläkoulut $\bar{x}=3,44$, kaupunkikoulut $\bar{x}=3,31$; $t = -1,514$, $p < .131$).

Sen sijaan kun tarkastellaan yleinen kouluviihtyvyys – summamuuttujan yksittäisiä väittämiä havaitaan, että kyläkouluissa opiskelevista suurin osa viihtyi koulussaan hyvin ja koki luokassaan olevan hauskaa. Vajaa 93 % kyläkoulujen oppilaista oli samaa mieltä molempien väittämien kanssa. Väitteen ”Viihdyn koulussa hyvin” kohdalla ero kylä- ja kaupunkikoulun oppilaiden välillä oli merkitsevä. Kyläkoulujen oppilaat viihtyivät hieman kaupunkikoulujen oppilaita paremmin koulussaan.

Myönteisenä oman luokkansa ilmapiiriä piti 87 % kyläkoulujen ja 81 % kaupunkikoulujen oppilaista. Tämän väitteen kohdalla ero kylä- ja kaupunkikoulun oppilaiden välillä ei ollut merkitsevä. Myöskään väittämän ”Luokkamme oppilaat näyttävät pitävän luokastamme” kohdalla ei ero kylä- ja kaupunkikoulujen oppilaiden vastauksissa ollut merkitsevä. Tarkemmat tunnusluvut löytyvät liitteestä 9.

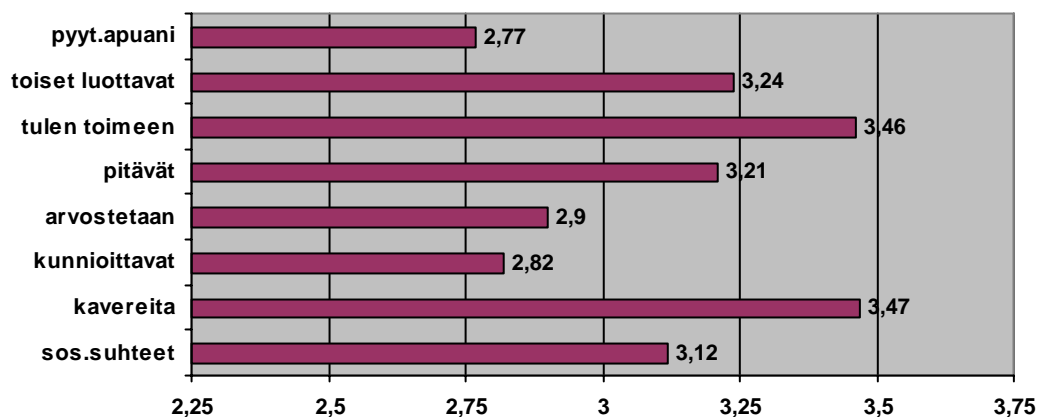
TAULUKKO 8 Kaupunki- ja kyläkoulujen oppilaiden väliset erot yleisessä kouluviihtyvyydessä

YLEINEN KOULUVIIHTYVYYS	Kaupunkikoulujen oppilaat		Kyläkoulujen oppilaat		Eroavaisuudet	
	x	sd	x	sd	t	p
15. Luokassamme on hauskaa.	3,40	,840	3,55	,689	-1,198	.232
17. Viihdyn koulussa hyvin.	3,30	,741	3,56	,631	-2,526	.012
28. Luokkamme oppilaat näyttävät pitävän luokastamme	3,36	,754	3,36	,772	-,066	.948
42. Luokassamme vallitsee myönteinen ilmapiiri.	3,18	,774	3,29	,786	-,943	.346

8.2 Sosiaaliset suhteet

Tutkimukseen osallistuneista viidesluokkalaisista yli 88 %:lla oli mielestään koulussa paljon kavereita, ja lähes saman verran oppilaita yhtyi väittämään ”Luokkatoverini pitävät minusta”. Yli 70 % mielestä heitä arvostettiin ja toiset kunnioittivat heitä.

Viidesluokkalaisista yli 5/6 mukaan toiset oppilaat luottivat heihin. Noin 2/3 yhtyi väitteeseen, jonka mukaan toiset pyytävät heiltä apua. Melkein kaikki viidesluokkalaiset tulivat toimeen toisten kanssa. (ks.liite 10.)

KUVIO 8 Sosiaaliset suhteet – summamuuttujan ja sen eri osa-alueiden keskiarvot (asteikko 1-4)

Sukupuolten väliset erot

Eri sukupuolten sosiaaliset suhteet eivät moneltakaan osin poikenneet toisistaan.. Valtaosalla viidesluokkalaisista oli koulussa paljon ystäviä ja lapset kokivat, että heidän luokkatoverinsa pitivät heistä. Lisäksi oppilaat kokivat, että toiset kunnioittivat ja arvostivat heitä. Melkein kaikki kokivat tulevansa toimeen toisten kanssa. Lähes jokainen tyttö, eli 90 %, uskoi, että toiset luottivat heihin. Pojista näin ajatteli vajaat 85 %. Viidesluokkalaisista tytöistä hieman yli 2/3 yhtyi väittämään, jonka mukaan toiset pyytävät heiltä apua. Pojista tähän väittämään yhtyi hieman harvempi. Kahden viimeksi mainitun väittämän kohdalla sukupuolten välinen ero oli merkitsevä.

Tarkasteltaessa koko sosiaaliset suhteet – summamuuttujan tunnuslukuja voidaan havaita, että sosiaaliset suhteet eri sukupuolten kesken erosivat toisistaan tilastollisesti melkein merkitsevästi ($t= 1,930$, $p< .054$). Yksityiskohtaiset tunnusluvut löytyvät liitteestä 11.

TAULUKKO 9 Sukupuolten väliset erot sosiaalisissa suhteissa

SOSIAALISET SUHTEET	Työt		Pojat		Eroavaisuudet	
	x	sd	x	sd	t	p
29. Minulla on paljon ystäviä.	3,49	,864	3,46	,829	,307	.759
32. Toiset kunnioittavat minua.	2,87	,837	2,78	,827	1,096	.274
37. Tiedän, että minua arvostetaan	2,94	,833	2,86	,870	,926	.355
39. Luokkatoverini pitävät minusta.	3,21	,778	3,20	,801	,126	.900
40. Tulen toimeen toisten kanssa.	3,53	,672	3,38	,697	2,232	.026
58. Toiset luottavat minuun.	3,34	,692	3,13	,759	2,824	.005
60. Toiset pyytävät apuani.	2,89	,896	2,63	1,018	2,706	.007

Erityisopetukseen osallistuvien ja muiden oppilaiden väliset erot

Erityisoppilaiden ja muiden oppilaiden sosiaaliset suhteet eivät poikenneet toistaan tilastollisesti merkitsevästi ($t = -1,241$, $p < .216$). Erityisoppilaiden sosiaaliset – summamuuttujan keskiarvo oli 3,04 ja muiden oppilaiden 3,14. Yksittäisten väittämien kohdalla vain väittämän ”Toiset pyytävät apuani” kohdalla ero erityisoppilaiden ja muiden oppilaiden välillä oli melkein merkitsevä. Erityisoppilaista vain hieman yli puolet koki, että muut pyytävät heiltä apua, kun taas muista oppilaista näin koki 2/3.

Melkein kaikilla viidesluokkalaisilla oli paljon ystäviä, ja he kokivat, että luokkatoverit pitivät heistä. $\frac{3}{4}$ oppilaista arveli, että heitä arvostetaan ja noin 70 % oli myös sitä mieltä, että toiset kunnioittavat heitä. Lähes jokainen koki tulevansa toimeen toisten kanssa. Tarkat tunnusluvut ovat liitteessä 12.

TAULUKKO 10 Erityisopetukseen osallistuvien ja muiden oppilaiden väliset erot sosiaalisissa suhteissa

SOSIAALISET SUHTEET	Erityisopetukseen osallistuvat oppilaat		Muut oppilaat		Eroavaisuudet	
	x	sd	x	sd	t	p
29. Minulla on paljon ystäviä.	3,35	,974	3,49	,813	-1,232	.219
32. Toiset kunnioittavat minua.	2,79	,883	2,82	,823	-,534	.594
37. Tiedän, että minua arvostetaan	2,96	,854	2,88	,851	,622	.534
39. Luokkatoverini pitävät minusta.	3,10	,831	3,22	,773	-1,127	.260
40. Tulen toimeen toisten kanssa.	3,44	,678	3,45	,692	-,135	.892
58. Toiset luottavat minuun	3,10	,775	3,27	,724	-1,686	.093
60. Toiset pyytävät apuani	2,53	1,029	2,81	,947	-2,191	.029

Kyläkoulujen ja kaupunkikoulujen oppilaiden väliset erot

Erikokoisia kouluja vertailtaessa voidaan havaita, että kyläkoulujen oppilaiden sosiaaliset suhteet olivat kaupunkikoulujen oppilaita paremmat. Kyläkoulujen oppilaiden sosiaaliset suhteet – summamuuttujan keskiarvo oli 3,30, kun taas kaupunkikoulujen oppilailla tämä luku oli hieman alempi, 3,10. Koulujen välinen ero oli tilastollisesti merkitsevä ($t = -2,279$, $p < .023$).

Tarkasteltaessa sosiaaliset suhteet – summamuuttujan yksittäisiä väittämiä voidaan havaita, että tilastollisesti merkitseviä eroja erikokoisten koulujen väliltä löytyi vain kahden väittämän osalta. Lähes jokainen kyläkoulujen oppilaista tuli mielestään toimeen toisten kanssa. Kaupunkikouluissa tätä mieltä oli jonkin verran vähemmän oppilaita. Yli 5/6 kyläkoulujen oppilaista koki, että heitä arvostetaan. Kaupunkikoulujen oppilaista puolestaan vajaat 3/4 tunsivat itsensä arvostetuksi. (Ks. liite 13)

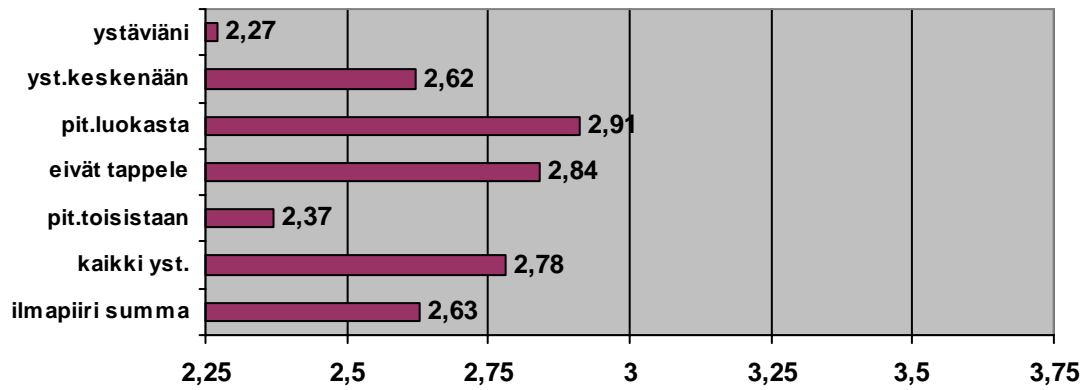

TAULUKKO 11 Kyläkoulujen ja kaupunkikoulujen oppilaiden väliset erot sosiaalisissa suhteissa

SOSIAALISET SUHTEET	Kyläkoulujen oppilaat		Kaupunkikoulujen oppilaat		Eroavaisuudet	
	x	sd	x	sd	t	p
29. Minulla on paljon ystäviä.	3,55	,812	3,46	,852	-,671	.503
32. Toiset kunnioittavat minua	3,00	,745	2,80	,843	-1,853	.068
37. Tiedän, että minua arvostetaan	3,15	,731	2,86	,863	-2,315	.021
39. Luokkatoverini pitävät minusta.	3,36	,778	3,18	,788	-1,592	.112
40. Tulen toimeen toisten kanssa.	3,69	,540	3,42	,703	-3,313	.001
58. Toiset luottavat minuun	3,36	,704	3,22	,735	-1,355	.176
60. Toiset pyytävät apuani	2,96	,902	2,73	,973	-1,647	.100

8.3 Luokan yleinen ilmapiiri

Hieman vajaat 70 % viidesluokkalaisista piti kaikkia luokkansa oppilaita ystävinään. Runsas 1/3 oppilaista oli melkein tai täysin samaa mieltä siitä, että monet luokan oppilaat tappelevat usein. Yli 35 % yhtyi näkemykseen, etteivät jotkut oppilaat pidä omasta luokastaan. Vastauksen kohdalla oli kuitenkin suurta hajontaa: keskihajonta oli yli 1 ja keskiarvo oli 2,91. Tasan puolet oppilaista uskoi luokkansa oppilaiden pitävän toisistaan ja vajaat 2/3 oppilaista uskoi luokkansa oppilaiden olevan ystäviä keskenään. Peräti 59 % viidesluokkalaisista ilmoitti, etteivät jotkut luokan oppilaista ole heidän ystäviään. Keskihajonta oli kuitenkin suurta: 1,109 keskiarvon ollessa 2,27. Yksityiskohtaiset tunnusluvut ovat liitteessä 14.

KUVIO 9 Luokan yleinen ilmapiiri – summamuuttujan ja sen eri osa-alueiden keskiarvot (asteikko 1-4)

Sukupuolten väliset erot

Tytöt ja pojat arvioivat luokan yleisen ilmapiirin hyvin samansuuntaisesti ($t = ,790$, $p < .450$). Tyttöjen keskiarvo oli 2,66 ja poikien puolestaan 2,60.

Tytöistä vajaa 3/4 ja pojista vajaa 2/3 piti oman luokkansa oppilaita ystävinään. Tytöistä hieman yli puolet ja pojista taas hieman vajaa puolet uskoi luokkansa oppilaiden pitävän toisistaan. Noin 1/3 molemmista sukupuolista arvioi luokkansa oppilaiden tappelevan usein. Väittämään ”Jotkut oppilaat eivät pidä luokastamme” yhtyi hieman yli 1/3 viidesluokkalaisista tytöistä ja pojista vajaat 37 %.

Sekä tytöistä että pojista hieman yli 60 % arvioi kaikkien luokan oppilaiden olevan ystäviä keskenään. Hieman yli 60 % tytöistä ja hieman alle 60 % pojista yhtyi näkemykseen, etteivät jotkut oppilaat heidän luokallaan ole heidän ystäviään. Vastauksissa oli kuitenkin havaittavissa suurta hajontaa. Tyttöjen ja poikien keskiarvo oli 2,27 ja vastaavat hajonnat 1,061 ja 1,158. Tarkemmat tunnusluvut löytyvät liitteistä 15 ja 16.

Erityisopetukseen osallistuvien ja muiden oppilaiden väliset erot

Erityisoppilaat ja muut oppilaat kokivat luokan yleisen ilmapiirin hyvin samankaltaisesti, eroja ei syntynyt minkään väittämän osalta. Sen sijaan vastauksissa oli melko suurta hajontaa.

Sekä yleis- että erityisopetuksen oppilaista hieman yli 2/3 piti kaikki luokkansa oppilaita ystävinään. Noin puolet arveli, että kaikki luokan oppilaat pitävät toisistaan. Viidesluokkalaisten vastauksissa oli suurta hajontaa väitteen ”Monet oppilaat luokallamme tappelevat usein” kohdalla. Väitteeseen yhtyi 43 % erityisoppilaista keskiarvon ollessa 2,71 ja hajonnan 1,066. Muista oppilaista samaa mieltä oli vajaa 36 %, mutta heidän vastauksissaan hajonta oli alle 1 ja keskiarvo 2,88.

Sekä yleis- että erityisopetuksen oppilaista noin 35 % arvioi, etteivät jotkut luokan oppilaista pidä omasta luokastaan. Erityisoppilaiden vastausten keskiarvo oli 2,92 ja hajonta 1,012. Niin ikään muiden oppilaiden vastauksista löytyi suurta hajontaa: keskiarvo oli 2,90 ja hajonta 1,001. 3/5 viidesluokkalaisista arveli, että kaikki oppilaat heidän luokallaan ovat ystäviä keskenään.

Sen sijaan joitain luokkansa oppilaita ei pitänyt ystävinään vajaa 58 % erityisoppilaista. Vastausten keskiarvo oli 2,27 ja hajonta 1,162. Muista oppilaista samanlaisen arvion teki 60 %. Myös heidän vastauksissaan hajonta oli yli 1 ja keskiarvo sama kuin erityisoppilaiden vastauksissa. Yksityiskohtaiset tunnusluvut ovat liitteissä 17 ja 18.

Kyläkoulujen ja kaupunkikoulujen oppilaiden väliset erot

Erikokoisten koulujen oppilaita vertailtaessa mitään suuria yllätyksiä ei vastauksista paljastunut. Kyläkoulujen oppilaat arvioivat luokan ilmapiirin paremmaksi kuin kaupunkikoulujen oppilaat, ja ero erikokoisten koulujen oppilaiden välillä oli merkitsevä ($t = -2,442$, $p < .015$). Luokan yleinen ilmapiiri – summamuuttujan osalta kyläkoulujen oppilaiden vastausten keskiarvo oli 2,85, kun taas kaupunkikoulujen oppilaiden vastaava luku oli 2,60.

Luokan yleinen ilmapiiri – summamuuttujan yksittäisten väittämien osalta eroja erikokoisten koulujen välillä syntyi kolmen eri väittämän kohdalla. Kaikkia oppilaita omassa luokassaan piti ystävinään noin 4/5 kyläkoulujen oppilaista. Kaupunkikoulujen oppilaista tätä mieltä oli hieman yli 2/3. Ero erikokoisten koulujen oppilaiden välillä oli merkitsevä.

Kylä- ja kaupunkikoulujen välillä oli eroa myös siinä, miten oppilaat arvioivat luokkansa oppilaiden tappeluhalukkuuden. Kyläkoulujen oppilaat arvioivat luokkatovereidensa tappeluhalukkuuden vähäisemmäksi kuin kaupunkikoulujen oppilaat. Kyläkoulujen oppilaista vain 1/5 koki, että monet oppilaat heidän luokallaan tappelevat usein, kun taas kaupunkikoulujen oppilasta tätä mieltä oli 2/5.

Eroja oppilaiden välille syntyi myös siinä, kokivatko he luokan oppilaiden olevan ystäviä keskenään. Vajaa 4/5 kyläkoulujen oppilaista uskoi kaikkien luokan oppilaiden olevan ystäviä keskenään. Kaupunkikoulujen oppilaista tätä mieltä oli 60 %.

Muiden väittämien kohdalla ei eroja kylä- ja kaupunkikoulujen oppilaiden välille syntynyt. Yksityiskohtaiset tunnusluvut ovat liitteissä 19 ja 20.

8.4 Yhdysvaikutukset kouluviihtyvyydessä

8.4.1 Sosiaalisten suhteiden yhteys kouluviihtyvyyteen ja eri taustamuuttujien yhdysvaikutukset

Sosiaalisten suhteiden yhteys kouluviihtyvyyteen oli korkea ($r=.59$, $p< .01$). Toisin sanoen kun oppilaan sosiaaliset suhteet olivat hyvät, hän myös viihtyi koulussa hyvin. Tarkasteltaessa sukupuolen ja sosiaalisten suhteiden yhdysvaikutusta kouluviihtyvyyteen voidaan sen sijaan todeta, ettei yhdysvaikutusta sukupuolella ja sosiaalisilla suhteilla ollut. Niiden yhdysvaikutus selitti vain 6 % kouluviihtyvyydestä. Sitä vastoin sosiaalisilla suhteilla oli vaikutus kouluviihtyvyyteen, ja sen selityssaste oli 88 % kouluviihtyvyydestä.

Myöskään erityisopetukseen osallistumisen ja sosiaalisten suhteiden yhdysvaikutus kouluviihtyvyyteen ei ollut tilastollisesti merkitsevä, eikä se selittänyt kuin vajaat 4 % kouluviihtyvyydestä.

Koulun koolla (kylä-/kaupunkikoulu) ja sosiaalisilla suhteilla ei ollut yhdysvaikutusta kouluviihtyvyyteen, ja ne selittivätkin yhdessä vain 2,6 % kouluviihtyvyydestä. Jälleen kouluviihtyvyyden suurin selittäjä oli sosiaaliset suhteet, jonka selitysaste oli 92 % ja joilla oli tilastollisesti erittäin merkitsevä vaikutus kouluviihtyvyyteen. (ks. liite 21)

8.4.2 Koulukiusaamisen yhteys kouluviihtyvyyteen ja eri taustamuuttujien yhdysvaikutukset

Koulukiusaamisella oli ollut juurikaan yhteyttä kouluviihtyvyyteen ($r = -.207$, $p < .01$).

Sukupuolella ja koulukiusaamisella ei ollut yhdysvaikutusta kouluviihtyvyyteen ja ne selittivät vain hieman yli 2 % kouluviihtyvyydestä. Sitä vastoin kiusaaminen selitti 64,5 % kouluviihtyvyydestä ja oli tilastollisesti merkitsevä.

Myöskään erityisopetukseen osallistumisella ja koulukiusaamisella ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhdysvaikutusta kouluviihtyvyyteen. Erityisopetukseen osallistumisellakaan ei liioin ollut vaikutusta kouluviihtyvyyteen. Viihtyvyyden suurin selittäjä, joka ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkitsevä, oli kiusaaminen. Sen selitysaste oli 70 %.

Koulun koon ja koulukiusaamisen yhdysvaikutus ei ollut tilastollisesti merkitsevä. (ks. liite 22)

8.4.3 Luokan yleisen ilmapiirin yhteys kouluviihtyvyyteen ja eri taustamuuttujien yhdysvaikutukset

Luokan ilmapiirillä oli korkea yhteys kouluviihtyvyyteen ($r = .609$, $p < .01$). Luokan ilmapiirin ollessa hyvä oppilaat myös viihtyivät koulussa paremmin.

Sukupuolella ja luokan yleisellä ilmapiirillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhdysvaikutusta kouluviihtyvyyteen. Nämä osatekijät selittivät noin 5 % kouluviihtyvyydestä. Sen sijaan yleisellä ilmapiirillä oli merkitystä kouluviihtyvyyttä tarkasteltaessa. Se selitti vajaat 92 % kouluviihtyvyydestä ja oli tilastollisesti erittäin merkitsevä.

Erityisopetukseen osallistumisella ja luokan yleisellä ilmapiirillä ei ollut yhdysvaikutusta kouluviihtyvyyteen. Nämä osatekijät selittivät vain vajaat 3 % kouluviihtyvyydestä.

Koulun koon ja luokan yleisen ilmapiirin yhdysvaikutusta tarkasteltaessa päädytään samanlaisiin tuloksiin kuin yllä: yhdysvaikutusta ei siis ollut. Osatekijät selittivät vain 5 % kouluviihtyvyydestä. Yksityiskohtaiset tunnusluvut löytyvät liitteestä 23.

8.4.4 Oppilaan itsetunnon yhteys kouluviihtyvyyteen ja eri taustamuuttujien yhdysvaikutukset

Oppilaan itsetunnon yhteys kouluviihtyvyyteen oli melko korkea ($r = .404$, $p < .01$). Jos oppilaalla oli hyvä itsetunto, hän myös näytti viihtyvän koulussa paremmin.

Sukupuolella ja itsetunnolla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhdysvaikutusta kouluviihtyvyyteen ja yhdessä nämä tekijät selittivätkin vain 2,5 % kouluviihtyvyydestä. Suurin vaikutus viihtyvyyteen oli itsetunnolla, joka oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ja sen selitysaste 90 % kouluviihtyvyydestä. Sukupuolella oli myös tilastollisesti erittäin merkitsevä vaikutus, vaikka sekään ei selittänyt viihtyvyydestä 38 % enempää.

Erityisopetukseen osallistumisella ja itsetunnolla ei ollut yhdysvaikutusta kouluviihtyvyyteen. Yhdessä edellä mainitut osatekijät selittivät alle 1 % yleisestä kouluviihtyvyydestä. (ks. liite 24)

8.4.5 Auktoriteettivastaisuuden yhteys oppilaiden sosiaaliseen menestykseen koulussa

Auktoriteettivastaisuuden yhteys oppilaiden sosiaaliseen menestykseen koulussa oli heikkoa ($r = -.239$, $p < .01$). Oppilaan auktoriteettivastaisuus ei siis vaikuttanut hänen sosiaaliseen menestykseensä. Sen sijaan auktoriteettivastaisuudella ja sukupuolella oli yhdysvaikutus sosiaaliseen menestykseen. Tyttöjen keskiarvo oli poikien keskiarvoa hieman korkeampi eli tyttöjen mielestä auktoriteettivastaisuus tekee koulussa sosiaalisesti suositummaksi. Yhdysvaikutus selitti kuitenkin sosiaalisesta menestyksestä vain hieman yli 4 %. Vaikka auktoriteettivastaisuus selitti vajaat 60 % sosiaalisesta menestyksestä, se ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Myöskään sukupuoli yksistään ei tilastollisesti ollut merkitsevä.

Auktoriteettivastaisuuden ja erityisopetukseen osallistumisen yhdysvaikutus sosiaaliseen menestykseen koulussa ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Yhdysvaikutus selitti vain 2 % sosiaalisesta menestyksestä.

Tarkasteltaessa koulun koon ja auktoriteettivastaisuuden yhdysvaikutusta sosiaaliseen menestykseen koulussa voidaan todeta, että yhdysvaikutus oli tilastollisesti merkitsevä. Silti yhdysvaikutus selitti vain hieman yli 2 % sosiaalisesta menestyksestä. Kyläkoulujen keskiarvo oli kaupunkikoulujen keskiarvoa suurempi eli kyläkoulujen oppilaiden mielestä kapina-roolin ottaminen tekee heidät sosiaalisesti suosituiksi koulussa. Suurin selittäjä, mutta ei kuitenkaan tilastollisesti merkitsevä, oli auktoriteettivastaisuus. Tämä osatekijä selitti yli 68 % oppilaiden sosiaalisesta menestyksestä. Tarkemmat tunnusluvut löytyvät liitteestä 25.

9 POHDINTA JA TULOSTEN TARKASTELO

Tutkimuksemme osoitti, että hieman vajaat 90 % oppilaista viihtyy koulussa hyvin. Aiemmista kouluviihtyvyytutkimuksista on saatu huonompia tuloksia viihtyvyyden osalta. Tutkimuksemme tulokset olivat sikäli yllättävät, koska aiemmat tulokset viihtyvyyden osalta ovat olleet hieman päinvastaisia. Suomalaisten oppilaiden mielipiteitä on verrattu muiden maiden oppilaiden mielipiteisiin ja suomalaislasten mielipiteet ovat olleet selvästi negatiivisempia. (Olkinuora & Mattila 2001, 20–22; Linnakylä 1993, 44–55.). Tutkimuksemme mukaan koululaisten kouluviihtyvyys olisi kasvamassa positiivisempaan suuntaan. Kuitenkin tulee huomioida, että tutkimusotantaamme kuului hieman vajaat 400 oppilasta, joten tulos ei ole kovin yleistettävissä.

Samankaltaisia tuloksia aiempien tutkimusten kanssa saatiin sukupuolten välisiä eroavaisuuksia tarkasteltaessa. Tytöt viihtyivät koulussa paremmin kuin pojat. Tämän ovat todenneet aiemmin jo esimerkiksi Laak (2005) ja Linnakylä (1993). Kiinnostavaa olisi tutkia, että miksi tytöt viihtyvät koulussa poikia paremmin. Mitkä ovat ne tekijät, jotka vaikuttavat eri sukupuolten viihtymiseen?

Tutkimuksessamme ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa erityisopetusta saavien ja muiden oppilaiden välillä kouluviihtyvyyksissä. Laak (2005) sai samankaltaisia tuloksia omassa tutkimuksessaan. Hänenkään tutkimuksen mukaan ei erityisoppilaiden ja muiden oppilaiden välillä ollut suuria eroja viihtyvyydessä. Toisaalta Kuorelahden ym. tutkimuksen (2004) mukaan yleisopetuksen oppilaat viihtyvät koulussa paremmin kuin erityisopetusta saavat. Mistä johtuu erityisopetusta saavien oppilaiden huonompi viihtyminen? Leimaantuvatko oppilaat, jos he käyvät erityisopettajan luona? Onko niin, että erityisoppilaan menestyessä muita huonommin koulussa, esimerkiksi oppimisvaikeuksien takia, hänen itsetuntonsa laskee, mikä heijastuu kokonaisvaltaisesti oppilaan koulunkäyntiin ja koulussa viihtymiseen? Wahlströmin (1991, 49) mukaan hyvä itsetunto on yhteydessä siihen, miten koulussa viihdytään.

Tarkasteltaessa yleinen kouluviihtyvyys – summamuuttujaa voidaan todeta, ettei koulun koolla ole merkitystä siihen, miten oppilaat koulussa viihtyvät. Sekä kylä- että kaupunkikoulujen oppilaat kokivat viihtyvänsä koulussa hyvin, eivätkä heidän keskiarvonsa eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. ”Viihdyn koulussa hyvin”-väitteen vastauksista ero kylä- ja kaupunkikoulujen välillä oli kylläkin merkitsevä. Tässä kohtaan kyläkouluissa oppilaat viihtyivät paremmin. Kyläkouluissa on yleensä huomattavasti vähemmän oppilaita kuin kaupunkikouluissa. Pienissä kouluissa oppilaat tuntevat paremmin koko koulun oppilaat ja näin viihtyvyys paranee, koska tutkimuksemme mukaan koulussa viihtyminen on sitä parempaa, mitä paremmat ovat oppilaiden sosiaaliset suhteet.

Oppilaan itsetunnon yhteys kouluviihtyvyyteen oli melko korkea. Mitä parempi itsetunto oppilaalla oli, sitä paremmin oppilas näytti koulussa viihtyvän. Opettajalla on varmasti erilaisia mahdollisuuksia omassa luokassaan vaikuttaa oppilaan itsetuntoon vahvistamalla ja tukemalla sitä. Tulos vahvistaa Wahlströmin (1991) päätelmät, joiden mukaan hyvä itsetunto auttaa oppilasta viihtymään koulussa paremmin. Scheininin (1999) mukaan suomalaisilla kuudesluokkalaisilla suhde itseen ja käsitys muiden suhtautumisesta itseen on keskimäärin selvästi positiivista.

Oppilaiden sosiaaliset suhteet olivat verrattain hyvät, eivätkä eri sukupuolten sosiaaliset suhteet eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Samanlaisiin tuloksiin päätyivät omassa tutkimuksessaan myös Olkinuora ja Mattila (2001). Heidän mukaansa oppilaat tunsivat itsensä kohtalaisen hyväksytyiksi kaveripiirissään. Melkein kaikki oppilaat kokivat tulevansa toimeen toisten kanssa. Tämä tulos on yhtäpitävä Laakin (2005) tutkimustulosten kanssa.

Sosiaalisten suhteiden yhteys kouluviihtyvyyteen oli korkea. Oppilaat viihtyivät koulussa sitä paremmin, mitä paremmat heidän sosiaaliset suhteensa olivat. Tämä tulos tukee Rubinin ja Rossin (1982) tutkimuksen tulosta, jonka mukaan luokkatovereiden hyljeksintä vaikutti oppilaiden viihtymiseen koulussa. Kuorelahden ym. tutkimuksessa (2004) todettiin, että oppilaiden mukaan koulun paras sosiaalinen tarjonta oli

mahdollisuus olla ystävien kanssa, mukavat ihmiset sekä hyvät kaverit. Myös Ihatsun (1987) mukaan hyvät sosiaaliset suhteet ovat keskeisiä asioita lapselle koulussa. Lisäksi Agostinin ja Bainin (1997) mukaan koulumenestys ja sosiaaliset taidot ovat yhteydessä toisiinsa. Luokan yleisellä ilmapiirillä oli myös merkittävä yhteys kouluviihtyvyyteen. Mitä parempi luokan ilmapiiri oli, sitä parempi oli oppilaiden kouluviihtyvyys. Opettajien olisikin hyvä pohtia, minkälaisin eri keinoin he voivat vaikuttaa positiivisesti luokan ilmapiiriin. Kuorelahden ym. tutkimuksessa (2004) reilu 74 % koki koulun ilmapiirin myönteiseksi.

Auktoriteettivastaisuuden yhteys oppilaiden sosiaaliseen menestykseen koulussa oli heikkoa. Sosiaalinen menestys ei riippunut siitä, toimiko oppilas koulussa auktoriteetteja vastaan vai ei. Kuitenkin tutkimuksemme mukaan tytöt ovat sitä mieltä, että auktoriteettivastaisuus tekee koulussa sosiaalisesti suositummaksi. Brun (2006) tutkimustulokset ovat päinvastaisia. Tutkimuksessa noin 20 % nuorista uskoi, että toimiessa koulun normeja vastaan, lisääntyy suosittavuus vertaisten parissa.

Tutkimukseemme osallistui 392 viidesluokkalaista oppilasta. Oppilaat olivat kuudesta kunnasta ja yhteensä kahdestatoista eri koulusta. Tutkimukseen osallistui sekä yleis- että erityisopetuksen oppilaita. Jotta saataisiin tarkempi käsitys oppilaiden kouluviihtyvyydestä, tulisi tehdä vielä laajempia tutkimuksia. Lisäksi tulee ottaa huomioon se, että oppilaat ovat voineet ymmärtää kyselylomakkeesta kysymyksiä väärin, vaikka olemme pyrkineet kontrolloimaan väärinymmärtämistä selkeillä väitteillä. Tutkimuksen kyselylomake oli pitkäkö, joten saattaa olla, etteivät kaikki oppilaat ole jaksaneet keskittyä kunnolla jokaiseen kysymykseen. Voisiko samansuuntaisen tutkimuksen tehdä vähemmällä kysymysmäärällä? Entä miten voidaan taata, että maahanmuuttajaoppilaat ymmärtävät kysymykset oikein?

Olisi mielenkiintoista tutkia lisää oppilaiden kouluviihtyvyyteen vaikuttavia seikkoja. Mikä vaikuttaa positiivisesti kouluviihtyvyyteen? Miten opettajat voisivat parantaa oppilaiden kouluviihtyvyyttä? Miten paljon kouluviihtyvyys on yhteydessä opintomenestykseen sekä koulun jälkeiseen elämään? Olisi myös mielenkiintoista vertailla erillis- ja yhtenäiskoulujen oppilaiden kouluviihtyvyyttä. Onko erikokoisissa

kouluissa opiskelevilla viihtyvyydessä eroja? Jos eroja löytyy, mistä ne johtuvat. Lisäksi olisi kiintoisaa tutkia koululaisten perhetaustojen vaikutusta kouluviihtyvyyteen. Odotamme mielenkiinnolla kolmen vuoden kuluttua saatavia uusia jatkotutkimuksen tuloksia. Onko oppilaiden kokema kouluviihtyvyys samankaltaista vai onko se muuttunut johonkin suuntaan?

10 LÄHTEET

Agostin, T. & Bain, S. 1997. Predicting early school success with developmental and social skills screeners. *Psychology in the Schools*, Vol. 34 (3), 219–227.

Aho, S. 1996. *Lapsen minäkäsitys ja itsetunto*. Helsinki: Oy Edita Ab.

Aho, S. 1990. Oppilaiden moraalikehitystason, sosiaalisen aseman, minäkäsityksen ja kouluasenteiden muuttuminen kahden ensimmäisen kouluvuoden aikana. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisu A:143.

Aho, S. & Heino, S. 2000. *Itsetunnon vahventaminen päiväkodissa*. Turku: Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos.

Aho, S. & Laine, K. 1997. *Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen*. Keuruu: Otava.

Aho, S. & Tarkkonen, H. (1999) *Itsetuntoharjoituksia esi- ja alkukasvatusikäisille*. Turku: Turun opettajankoulutuslaitos.

Aspelin, M. & Kurunsaari, J. 1998. Neljäs- ja seitsemäsluokkalaisten peruskoulun oppilaiden käsityksiä koulukiusaamisen syistä, niiden paheksuttavuudesta, kiusatun vastuullisuudesta ja kiusaamistilanteisiin puuttumisesta. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro gradu-tutkielma.

Baldry, A. C. 2003. Bullying in schools and exposure to domestic violence. *Child Abuse & Neglect*, vol 27, issue 7, July 2003, p. 713-732.

Borba, M. 1989. *Esteem builders. A K-8 Self Esteem Curriculum for improving student achievement, behavior and school climate*. Jalmar Press, California.

Bru, E. 2006. Factors Associated with Disruptive Behavior in the Classroom. *Scandinavian Journal of Educational Research*, Vol 50, No. 1, February 2006, pp. 23-43.

Buhrmester, D. 1990. Intimacy of friendship, interpersonal competence, and adjustment during preadolescence and adolescence. *Child development* 61, 1101-1111.

Burns, R. 1982. *Self-Concept Development and Education*. London: Holt, Rinehart and Winston.

Erätuuli, M., Leino, J. & Yli-Luoma, P. 1994. *Kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät ihmistieteissä*. Helsinki: kirjayhtymä.

Fine, G. A. 1981. Friends, impression management and preadolescent behavior. Teoksessa S. R. Asher & J. M. Gottman (toim.) *The development of children's friendships*. Cambridge University Press, 29-52.

Haapaniemi, L. 2003. *Sopeutumattomien erityisluokkaopetus – konfliktisimulaattoriko?* Tampere : Tampere University Press.

Harjunkoski, S-M. & Harjunkoski, R. 1994. *Kiusanhenki lapsen kengissä: koulukiusaaminen haaste kasvattajalle*. Helsinki: Kirjapaja.

Harter, S. 1996. Teacher and classmate influences on scholastic motivation, self-esteem, and level of voice in adolescents. Teoksessa Juvonen, J. & Wentzel, K. R. 1996. (toim.) *Social motivation. Understanding children's school adjustment*. USA: Cambridge University Press, 29, 11-42.

Heikkilä, T. 1999. *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Oy Edita Ab.

Holfve-Sabel, M-A. 2006. A Comparison of Student attitudes towards school, teachers and peers in Swedish comprehensive schools now and 35 years ago. *Educational Research*, Vol. 48, No.1, March 2006, pp.55-75.

Husén, T. 1973. *Svensk skola i internationell belysning*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Ihatsu, M. 1987. Vammaisten oppilaiden sosiaalinen integraatio peruskoulun alasteella. Joensuun yliopisto: kasvatustieteellisiä julkaisuja n:o 5.

Jarasto, P. & Sinervo, N. *Kouluikäisen lapsen maailma*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Kalliopuska, M. 1995. *Sosiaaliset taidot*. Helsinki: Edita.

Kauffman, J. M. 1997. *Characteristics of Emotional and Behavioral Disorders of Children and Youth*. Virginia: University of Virginia.

Kankaanranta, M. & Linnakylä, P. 1993. Kolmasluokkalaisten koulupäivä, Oppilaiden kokema opetussuunnitelma. Teoksessa Brunell V. & Kupari P. (toim.) *Peruskoulu oppimisympäristönä. Peruskoulun arviointi 90-tutkimuksen tuloksia. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto, 7-37.*

Kannas, L., Välimaa, R., Liinamo, A. & Tynjälä, J. 1995. Oppilaiden kokemuksia kouluviihtyvyydestä ja kuormittuneisuudesta sekä koulukiusaamisesta Euroopassa ja Kanadassa. Teoksessa L. Kannas (toim.) *Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys*. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino Oy, 131–149.

Keltikangas-Järvinen, L. 1994. *Aggressiivinen lapsi. Miten ohjata lapsen persoonallisuuden kehitystä*. 4.painos. Keuruu: Otava.

Keltikangas-Järvinen, L. 1994. *Hyvä itsetunto*. Juva: Wsoy.

Keltikangas-Järvinen, L. 2000. Tunne itsesi suomalainen.. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Kivirauma, J. 1995. Koulun varjossa. Entiset tarkkailuoppilaat kertovat koulukokemuksistaan. Research reports n:o 53. Jyväskylän yliopisto, erityispedagogiikan laitos. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Kohlberg, L. 1981. Essays on moral development. Volume 1: De Philosophy of Moral Development. 1. Painos. New York: Harper & Row.

Koivisto, P. & Luttinen, H. 1997. Rakkaus, arvostus, hyväksyntä? Päiväkodin vuorovaikutussuhteiden yhteys lapsen itsetuntoon. Kasvatustieteen, erityisesti varhaiskasvatuksen pro gradu-tutkielma. Varhaiskasvatuksen yksikkö, Jyväskylän yliopisto.

Korpinen, E. 1996. Opettajuutta etsimässä. Kunnallisan kehittämissäätöön Polemia-sarjan julkaisu nro 18. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Kuorelahti, M., Savolainen, P. & Puro, E. 2004. Erityistä tukea tarvitsevien peruskoululaisten opetuksen toimivuus Jyväskylässä. Laajempi verkkoversio.

Laak, T. 2005. Koulu on ihan jees. Kouluviihtyvyys Jyväskylän peruskouluissa keväällä 2004 yleisopetuksen ja erityisopetuksen oppilaiden sekä heidän huoltajiensa arvioimina. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ladd, G. 1989. Toward a Further Understanding of Peer Relationships and Their Contributions to Child Development. Teoksessa Berndt, T. & Ladd, G. (toim.) Peer relationships in child development. New York: Wiley, 1-11.

Lagerspetz, K., M., J. (1977). Aggressio ja sen tutkimus. Helsinki: Tammi.

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Laine, K. & Talo, J. 2002. Interventiomallin kehittelyä päiväkodin vertaisryhmistä syrjäytymiseen. Kasvatus 33 (2), 148–159.

Liinamo, A. & Kannas, L. 1995. Viihdynkö, pärjäänkö, selviänkö turvallisesti: koulunkäynti Oppilaiden kokemana. Teoksessa L. Kannas (toim.) Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino Oy, 109–150.

Linnakylä, P. 1993. Miten oppilaat viihtyvät peruskoulun yläasteella? Kouluelämän laadun kansallinen ja kansainvälinen arviointi. Teoksessa Brunell V. & Kupari P. (toim.) Peruskoulu oppimisympäristönä. Peruskoulun arviointi 90-tutkimuksen tuloksia. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto, 39–56.

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International methelp Ky.

Niemelä, P., Sipola, S., Vornanen, R. 1994. Kuopiolaisten nuorten terveys ja hyvinvointi. Snellman-instituutin B-sarja 35. Kuopio.

Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J. & Leskinen, E. 1997. Tutkimusaineiston analyysi. Helsinki: WSOY.

Ojanen, M. 1996. Mikä minä on? Minän rakenne, kehitys, häiriöt ja eheytyminen. Tampere: Kirjatoimi.

Olkinuora, E. & Mattila, E. 2001. Oppilaan koulutyön mielekkyyden ja koulujen kasvatustoiminnan edellytysten arviointia. Teoksessa E. Olkinuora & E. Mattila (toim.) Miten menee peruskoulussa? Kasvatuksen ja oppimisen edellytysten tarkastelua Turun kouluissa. Turku: Turun yliopisto, 17–53.

Olkinuora, E. 1983. Oppimisen ja opiskelun mielekkyydestä peruskoulun päättövaiheessa. Empiirisiä tuloksia. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja A:91. Turku: Kasvatustieteiden laitos.

Olweus, D. 1992. Kiusanhenki koulussa. Helsinki: Otava.

Parker, J. G & Seal, J. 1996. Forming, losing, renewing and replacing friendships: Applying temporal parameters to the assessment of children`s friendship. *Child development* 1996, Vol. 67, 2248–2268.

Poikkeus, A-M. 1996. Yksilön sosiaaliset vuorovaikutustaidot. Teoksessa M. Sarkkinen (toim.) *Psykologia-johdantokurssi*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Poikkeus, A-M. 1995. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkeakangas & H. Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissään*. Porvoo: WSOY, s. 122–138.

Pulkkinen, L. 1996. Sosiaalinen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa. Teoksessa L. Pulkkinen (toim.) *Lapsesta aikuiseksi*. Jyväskylä: Atena kustannus Oy, s. 29–44.

Ramsey, P.G. 1991. *Making friends in school. Promoting peer relationship in early childhood*. N.Y: Teachers College Press.

Ruoho, K, Ihatsu, M & Kuorelahti, M. 2001. Käyttäytymishäiriöiset lapset ja nuoret. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.) *Lasten erityishuolto ja –opetus Suomessa*. 11. painos. Juva: WS Bookwell Oy, 249–265.

Ruoho, K., Koskela, H. & Pihlainen-Bednarik, K. 2006. Kouluviihtyvyyden käsite ja tutkimus Suomessa. Teoksessa K. Ruoho (toim.) *Tehtävänä erityispedagoginen näkökulma. Tutkimusta erityiskasvatuksen laitoksella*. Joensuun yliopisto.

Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita, N:o 97. Joensuu: Joensuun yliopistopaino, 92-132.

Rubin, K. H & Ross, H.S. 1982. Some reflections on the state of the art: the study of peer relationship and social skills. Teoksessa K.H.Rubin & H. S. Ross (toim.) Peer relationships and social skills in childhood. New York: Springer-Verlag, 1-8.

Rubin, Z. 1980. Children`s friendship. Fontana Paperbacks.

Salmivalli, C. 2005. Kaverin kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Keuruu: Otavan kirjapaino.

Salmivalli, C. 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmivalli, C. 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Scheinin, Patrik. 1999. Kouluun liittyvä minäkäsitys ja itsetunto. Teoksessa J. Hautamäki, P. Arinen, B. Bergholm, A. Hautamäki, S. Kupiainen, J. Kuusela, J. Lehto, M. Niemivirta, & P. Scheinin (toim.) Oppimaan oppiminen ala-asteilla. Oppimistulosten arviointi 3/1999. Opetushallitus. Helsinki: Yliopistopaino Oy, s. 157–184.

Soininen, M. 1989. Peruskoulun ala-asteen kouluviihtyvyydestä. Teoksessa E. Korpinen, E. Tiihonen & P. Tuomi (toim.) Koulu elämän paikkana: haasteita ja virikkeitä ala-asteen opetukseen. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja 3. Teoriaa ja käytäntöä 34, s. 149–154.

Tautiluokitus ICD-10 systemaattinen osa. 1995. Stakes: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, ohjeita ja luokituksia 1995:3. Rauma: Kirjapaino Oy West.

Välimaa, R. 1995. Oppilaiden kokemuksia sosiaalisesta tuesta koulussa. Teoksessa L. Kannas (toim.) Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino Oy, s. 177–192.

Wahlström, R. 1991. Koulu itsetunnon vahvistajana. Teoksessa Peltonen, H. (toim.) Kehittyvä kouluyhteisö. Opetushallitus. Helsinki: VAPK-kustannus, s. 49–57.

Wentzell, K.R. & Caldwell, K. 1997 Friendships, peer acceptance and group membership: Relations to academic achievement in middle school. *Child development* 1997. Vol. 68, No 6, 1198–1209.

Zahn-Waxler, C., Iannotti, R. & Chapman, M. 1982. Peers and prosocial development. Teoksessa K.H.Rubin & H. S. Ross (toim.) Peer relationships and social skills in childhood. New York: Springer-Verlag, 133-162.

11 LIITTEET

LIITE 1.

10.2.2006
Jyväskylässä

Arvoisa rehtori!

Kiitos alustavasta lupautumisestanne tutkimuksemme aineistonkeruukouluksi. Teemme Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan laitokselle kaksi pro gradu -tutkielmaa aiheesta ”*Koulun merkitys lapsen kokemana*”. Molemmat tutkimukset ovat määrällisiä, ja niiden tarkoitus on selvittää oppilaiden käsityksiä koulunkäynnistään. Tutkimuskohteena ovat 5.luokkalaiset oppilaat. Heille tehdään uusintakysely kolmen vuoden kuluttua. Opinnäytetyöt tehdään Jyväskylän erityispedagogiikan laitoksella ja niiden ohjaajana toimii KT Matti Kuorelahti.

Molempien tutkimusten näkökulmana on tutkia lapsen omaa kokemusta tämänhetkisestä koulunkäynnistään. Lapsen taustoja ja niiden merkitystä koulunkäyntiin emme tutkimuksissamme tarkastele. Opettajaksi opiskelevina ja käytännön koulutyön kehittämisestä kiinnostuneina tutkimusintressimme kohdistuvat koulun sisäisiin yhteisöllisiin tekijöihin. Näihin tekijöihin opettajalla on jokapäiväinen kosketuspinta ja mahdollisuus toiminnallaan vaikuttaa. Toivomme tutkimuksemme tuloksista olevan tukea koulunne arjen kehittämiseen.

Heli Talaslammen ja Marika Tiensuun tutkimuksen tarkoituksena on selvittää oppilaiden sosiaalisten suhteiden merkitystä kouluviihtyvyyden kannalta ja selvittää luokan yleisen ilmapiirin ja itsetunnon yhteyttä kouluviihtyvyyteen.

Karoliina Järviaho ja Riikka Sivula tutkivat pro gradu -työssään oppilaiden mielipiteiden, kokemusten ja asenteiden yhteyttä sitoutumiseen koulunkäyntiin.

Aineisto kootaan kuudelta koululta *helmi-maaliskuussa 2006*. Koulujen nimet ja paikkakunnat eivät tule näkymään raportissa eivätkä myöskään oppilaiden henkilötiedot. Oppilaiden tulee kuitenkin vastata kyselyyn omalla nimellään, sillä kyseessä on seurantatutkimus. Tutkimuksesta laaditaan rekisteröintilomake (Henkilötietolaki 523/99, 10§), ja tutkimusrekisterin ylläpitäjänä toimii tutkimuksen vastuullinen johtaja KT Matti Kuorelahti.

Tutkimuseettisensäntöjen mukaisesti kerätty aineisto säilytetään Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan laitoksella, eikä sitä luovuteta ulkopuolisten käsiin.

Käytännön toimenpiteet

1. Rehtori antaa 5. luokkien opettajille jaettavaksi ja kerättäväksi oppilailleen tutkimuslupalomakkeet huoltajien allekirjoitettavaksi.
2. Luokanopettajat keräävät lupalomakkeet määräajassa ja antavat ne rehtorille.
3. Rehtori ilmoittaa KT Matti Kuorelahdelle tutkimukseen osallistuvien oppilaiden määrä.
e-mail: makaku@edu.jyu.fi puh. 014-260 1623
4. Rehtori vastaanottaa kyselylomakkeet ja jakaa ne *5.luokkien opettajille*. *Lomakkeiden mukana tulevat selkeät ohjeet opettajille kyselyn toteuttamiseen.* Tutkimus suoritetaan yhden oppitunnin aikana. Luokkien opettajat jakavat kyselylomakkeet oppilaille ja oppilaiden vastattua keräävät ne kirjekuoreen, joka suljetaan luokassa.
5. Rehtori kerää kyselyt sisältävät kirjekuoret määräajassa luokanopettajilta ja lähettää ne Jyväskylän erityispedagogiikan laitokselle palautuskuoressa.

Olemme valmiita vastaamaan. tutkimukseen liittyviin kysymyksiin. Yhteystietomme löydätte alta.

Yhteistyöterveisin,

KT Matti Kuorelahti (makaku@edu.jyu.fi)

puh. 014-260 1623

Erityispedagogiikan opiskelijat

Karoliina Järviaho

Heli Talaslampi

Riikka Sivula

Marika Tiensuu

LIITE 2.

ERITYISPEDAGOGIIKAN LAITOS
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Arvoisat vanhemmat!

Jyväskylän yliopistossa tehdään tutkimusta peruskoulun 5.-luokkalaisten sitoutumisesta koulutyöhön ja kouluviihtymisestä. Samoilta oppilailta tullaan kysymään asiaa uudelleen 8. luokalla. Koska tutkimuksessa seurataan oppilaiden käsityksiä ja niiden muutoksia, pitää oppilaiden täyttää tutkimuslomake omalla nimellään. Yksittäistä vastaajaa koskevat tiedot säilyvät täysin luottamuksellisena tutkimuksen kaikissa vaiheissa.

Oppilaat vastaavat kyselylomakkeeseen yhden oppitunnin aikana, ja välittömästi oppilaiden vastattua opettaja sulkee kyselylomakkeet kirjekuoreen. Kyselylomakkeet palautetaan suoraan tutkijoille, eikä niitä tarkastella koulussa ollenkaan.

Henkilötietolain mukaan pyydämme lupaa lapsenne osallistumiseksi tutkimukseen täyttämällä kyselylomakkeen koulussa.

Yhteistyöterveisin

Matti Kuorelahti, KT, tutkimuksen vastuullinen johtaja
matti.kuorelahti@edu.jyu.fi
puh. 014-260 1623

Palauta alla oleva lomake lapsesi opettajalle allekirjoituksellasi varustettuna.

- Lapseni saa täyttää kyselylomakkeen ja osallistua tutkimukseen.
 Lapseni ei saa täyttää kyselylomaketta eikä osallistua tutkimukseen.

---

huoltajan allekirjoitus

LIITE 3.

HYVÄ VIIDESLUOKKALAINEN!

Olet mukana tutkimuksessa, jossa selvitetään 5. luokkalaisten oppilaiden mielipiteitä koulusta. Aluksi sinulta kysytään taustatietoja. Täytettyäsi lomakkeen palauta se opettajalle, joka sulkee sen yhdessä luokkatovereidesi vastausten kanssa kirjekuoreen. Vastauksesi tulevat ainoastaan tutkijoiden tietoon. Jos et ymmärrä jotakin kohtaa, pyydä apua opettajalta.

Nimi: _____

Koulun nimi: _____ Luokka: _____

Kunta: _____

Seuraavassa sinulle esitetään koulua koskevia väitteitä. Rastita mielipidettäsi kuvaava vaihtoehto. Vastaa kaikkiin kysymyksiin.

Koulu on paikka, missä...	täysin eri mieltä	melkein eri mieltä	melkein samaa mieltä	täysin samaa mieltä
1. tiedän, miten työskennellään.	;	☐	☐	(
2. opettajat kohtelevat meitä tasapuolisesti.	;	☐	☐	(
3. olen valmis tekemään töitä sen eteen, että koulunkäyntini sujuu hyvin.	;	☐	☐	(
4. tunnen olevani tärkeä.	;	☐	☐	(
5. teen tehtäviä tunnilla yleensä mielelläni.	;	☐	☐	(
6. opettajat kannustavat minua.	;	☐	☐	(
7. väitän usein opettajalle vastaan.	;	☐	☐	(
8. ymmärrän, miksi koulussa on sääntöjä.	;	☐	☐	(
9. opettajat kuuntelevat, kun minulla on asiaa.	;	☐	☐	(
10. tunneilla käsiteltävät asiat ovat todella kiinnostavia.	;	☐	☐	(
11. saan ansaitsemiani arvosanoja.	;	☐	☐	(
12. säännöt ovat mielestäni reiluja.	;	☐	☐	(
13. kuuntelen, kun opettaja puhuu luokalle.	;	☐	☐	(
14. opettajat ovat kiinnostuneita asioistani.	;	☐	☐	(
15. luokassamme on hauskaa.	;	☐	☐	(
16. tiedän, mitä osaan tehdä hyvin.	;	☐	☐	(
17. viihdyn hyvin.	;	☐	☐	(

18. saan usein onnistumisen kokemuksia.	;	☐	☐	(
19. minä voin vaikuttaa luokassamme tapahtuviin asioihin.	;	☐	☐	(
20. opin tuntemaan itseäni paremmin.	;	☐	☐	(
21. opettajat osaavat opettaa niin, että opetusta on mielenkiintoista seurata.	;	☐	☐	(

Koulu on paikka, missä...	täysin eri mieltä	melkein eri mieltä	melkein samaa mieltä	täysin samaa mieltä
22. olen joskus valehdellut opettajalle.	;	☐	☐	(
23. kaikki oppilaat luokassani ovat ystäviäni.	;	☐	☐	(
24. yksin työskenneltäessä minun on helppoa keskittyä tehtävään.	;	☐	☐	(
25. jotkut luokkamme oppilaista ovat ilkeitä.	;	☐	☐	(
26. koen monet asiat liian vaikeiksi.	;	☐	☐	(
27. tunnen itseni yksinäiseksi	;	☐	☐	(
28. luokkamme oppilaat näyttävät pitävän luokastamme.	;	☐	☐	(
29. minulla on paljon ystäviä.	;	☐	☐	(
30. tiedän, että menestyn, jos yritän.	;	☐	☐	(
31. ryhmätöitä tehdessä minun on helppo keskittyä työskentelyyn.	;	☐	☐	(
32. toiset kunnioittavat minua.	;	☐	☐	(
33. opettaja on poistanut minut joskus luokasta	;	☐	☐	(
34. opetus etenee minulle sopivaa vauhtia.	;	☐	☐	(
35. jotkut oppilaat tönivät minua tai tarttuvat kiinni.	;	☐	☐	(
36. saan opettajalta apua tarvitessani.	;	☐	☐	(
37. minua arvostetaan.	;	☐	☐	(
38. pyrin toimimaan luokan sääntöjen mukaan.	;	☐	☐	(
39. luokkatoverini pitävät minusta.	;	☐	☐	(
40. tulen toimeen toisten kanssa.	;	☐	☐	(
41. koulussa opin itselleni hyödyllisiä asioita.	;	☐	☐	(

42. luokassamme vallitsee myönteinen ilmapiiri.	;	☐	☐	(	
43. kaikki luokkamme oppilaat pitävät toisistaan.	;	☐	☐	(	
44. jotkut oppilaat haukkuvat minua.	;	☐	☐	(	
45. toivon, että minulla olisi ensi vuonna samat opettajat.	;	☐	☐	(	
46. minua kiusataan usein.	;	☐	☐	(	
47. opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan mielipiteeni tunneilla.	;	☐	☐	(	
48. opettajat huomaavat, jos minulla on vaikeuksia koulunkäynnissä.	;	☐	☐	(	
Koulu on paikka, missä...		täysin eri mieltä	melkein eri mieltä	melkein samaa mieltä	täysin samaa mieltä
49. monet oppilaat luokallamme tappelevat usein.	;	☐	☐	(	
50. jotkut oppilaat eivät pidä luokastamme.	;	☐	☐	(	
51. hyvät arvosanat ovat minulle tärkeitä.	;	☐	☐	(	
52. opettajat osaavat opettaa minua niin, että minä opin.	;	☐	☐	(	
53. kaikki luokkamme oppilaat ovat ystäviä keskenään.	;	☐	☐	(	
54. opettajieni mielipiteet ovat minulle tärkeitä.	;	☐	☐	(	
55. saan vastata riittävän usein kun viittaan.	;	☐	☐	(	
56. jotkut oppilaat luokassamme eivät ole ystäviäni.	;	☐	☐	(	
57. opettajat opettavat aina samalla tavalla.	;	☐	☐	(	
58. toiset luottavat minuun.	;	☐	☐	(	
59. luokassamme on hyvä työrauha.	;	☐	☐	(	
60. toiset pyytävät apuani.	;	☐	☐	(	
61. haluaisin olla toisenlainen.	;	☐	☐	(	
62. olen tyytyväinen itseeni.	;	☐	☐	(	
63. sääntöjen rikkominen tekee minut suosituksi kavereiden keskuudessa.	;	☐	☐	(	
64. jännitän pieniäkin asioita.	;	☐	☐	(	
65. pahoitan mieleni helposti, jos teen virheen.	;	☐	☐	(	
66. "omien sääntöjen" keksiminen koulussa tekee minut suosituksi kavereiden keskuudessa.	;	☐	☐	(	

67. epäonnistun usein.	:	☐	☐	(
68. on kiva olla minä.	:	☐	☐	(
69. opettajan uhmaaminen tekee minut suosituksi kavereiden keskuudessa.	:	☐	☐	(

70. On ihan sama käynkö koulua vai en.	:	☐	☐	(
71. Vanhempani ovat kiinnostuneita kouluasioistani.	:	☐	☐	(
72. Koulunkäynnilläni ei ole merkitystä siihen miten pärjään elämässäni.	:	☐	☐	(
73. Tiedän, miksi koulua käydään.	:	☐	☐	(

74. Muihin luokkamme oppilaisiin verrattuna koulunumeroni ovat

korkeimpia _____ aika huonoja _____
 aika hyviä _____ alimpia _____
 en osaa sanoa _____

75. Osallistutko tällä hetkellä erityisopetukseen? kyllä ___ en ___

76. Oletko aikaisemmin osallistunut erityisopetukseen? kyllä ___ en ___
 Millä luokalla? _____

77. Missä erityisopetus tapahtuu tai tapahtui?

erityisluokalla _____
 erityisopetuksen pienryhmässä _____
 käyn / kävin erityisopettajan luona esim. tunnin viikossa _____
 erityisopettaja auttaa / auttoi minua omassa luokassa _____

78. Merkitse rastilla ne kohdat, minkä vuoksi kävit tai käyt edelleen erityisopetuksessa.

Kävin/käyn erityisopetuksessa, koska tarvitsin apua...
 keskittymisessä ___ vieraisa kielissä ___ puhumisessa (esim. r- tai s -opetus) ___
 matematiikassa ___ lukemisessa ja/tai kirjoittamisessa ___

joku muu syy _____ mikä? _____
 en muista _____ en tiedä _____

79. Jos osallistut / olet osallistunut erityisopetukseen, sen merkitys on / on ollut koulunkäyntisi kannalta

erittäin hyödyllistä ___ melko hyödyllistä ___ ei juuri merkitystä ___
 melko haitallista ___ erittäin haitallista ___

KIITOS VASTAUKSISTASI!

Jos haluat, niin voit tähän tilaan piirrellä tai kirjoitella vapaasti terveisiksi tutkijoille mistä aiheesta tahansa!

LIITE 4.

Hyvä 5. luokan opettaja

Kiitos luokkasi osallistumisesta tutkimukseemme.

Tutkimus suoritetaan yhden oppitunnin aikana. Seuraavassa ohjeet tutkimuksen suorittamiseksi. Voit huoletta auttaa oppilaita (esim. selittää epäselviä käsitteitä). Kursiivilla kirjoitettu teksti on tarkoitettu luettavaksi oppilaille ääneen.

1. Jaa kyselylomakkeet oppilaille, kerro heille seuraava ohje:

Olette mukana tutkimuksessa, jossa Jyväskylän yliopistossa opettajaksi opiskelevat tahtovat selvittää mielipiteitäsi ja kokemuksiasi koulunkäynnistäsi; miltä tuntuu olla viidesluokkalainen.

Aloita kyselylomakkeen täyttäminen kirjoittamalla etu- ja sukunimesi sekä koulun ja kunnan nimi. Nämä tiedot kysytään sinulta siksi, että sinut tavoitettaisiin ollessasi kahdeksannella luokalla ja tutkimus voidaan uusida. Sinä voit vastata vapaasti ja rehellisesti omien kokemustesi mukaisesti. Koululla ei olla kiinnostuneita kenenkään oppilaan vastauksista. Kyselylomakkeet laitetaan heti vastaamisen jälkeen kirjekuoreen ja kuori suljetaan tunnin lopussa. Minä tai kukaan muu opettaja koulussamme ei tule vastauksiasi näkemään.

Täytä kyselylomake rauhallisesti mieltien. Voi olla, että jotkin sanat ovat sinulle vieraita. Voit pyytää opettajalta apua.

2. Oppilaat täyttävät kyselylomakkeen, opettaja auttaa tarvittaessa.

3. Oppilaat palauttavat täytetyn lomakkeen opettajalla olevaan kirjekuoreen.

Kaikkien ollessa valmiita opettaja sulkee kuoren oppilaiden nähdessä. (Jos joku oppilas täyttää lomakkeen eri aikaan, suljetaan tämä omaan kuoreensa oppilaan nähdessä).

Kiitos! Mukavaa kevään jatkoa!

LIITE 5. Summamuuttujien faktorianalyysimatriisi

Rotated Factor Matrix(a)

	Factor					
	1	2	3	4	5	6
toisetkunnioittaa	,762					
minuarvostetaan	,725					
pitävätminusta	,611					
toisetluottavat	,580					
paljonkavereita	,564					
pyytävätapuani	,511					
tulentoimeen	,493					
ystäviäkeskenään		,755				
pitävättöisistaan		,741				
kaikkiystäviäni		,607				
eivätystäviäni		,514				
eivätpidäluokasta		,442				
tappelevatmiel		,386				
kiusataanusein			-,691			
jotkuthaukkuvat			-,599			
tönii			-,553			
jotkutilkeit			,520			
tunnenyksinäiseksi			,439			
tyytitseeni				,818		
haluaisintoisenlainen				,726		
kivaolla				,708		
luokassahauskaa					,705	
viihdynhyvin					,630	
pitluokastamme					,515	
myönt.ilmapiiri					,412	
sääntrikkominen						,733
omatsäännöt						,706
uhmaaminen						,594

Extraction Method: Principal Axis Factoring.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 6 iterations.

LIITE 6. Yleinen kouluviihtyvyys n=392

YLEINEN KOULUVIIHTYVYYS	1.	2.	3.	4.	ei vast. %	x	sd
	%	%	%	%	%		
15. Luokassamme on hauskaa.	4,3	8,2	27,8	58,7	1,0	3,42	,821
17. Viihdyn koulussa hyvin.	2,0	9,4	41,6	46,9	0,0	3,33	,732
28. Luokkamme oppilaat näyttävät pitävän luokastamme	3,3	7,9	38,0	50,0	0,8	3,36	,769
42. Luokassamme vallitsee myönteinen ilmapiiri.	3,8	10,5	47,4	38,0	0,3	3,20	,775

LIITE 7. Yleinen kouluviihtyvyys, tytöt n=199, pojat n=193

YLEINEN KOULUVIIHTY- VYYS	1.	2.	3.	4.	ei vast. %	x	sd
	%	%	%	%	%		
15. Luokassamme on hauskaa.							
tytöt	2,5	7,4	22,1	65,8	2,0	3,54	,747
pojat	6,2	8,8	33,7	51,3	0,0	3,3	,874
17. Viihdyn koulussa hyvin.							
tytöt	1,0	6,5	38,7	53,8	0,0	3,45	,664
pojat	3,1	12,4	44,6	39,9	0,0	3,21	,778
28. Luokkamme oppilaat näyttävät pitävän luokastamme.							
tytöt	1,0	7,0	37,7	54,3	0,0	3,45	,672
pojat	5,7	8,8	38,3	45,6	1,6	3,26	,849
43. Luokassamme vallitsee myönteinen ilmapiiri							
tytöt	2,5	8,5	48,7	40,2	0,0	3,27	,721
pojat	5,2	12,4	46,1	35,8	0,5	3,13	,824

LIITE 8. Yleinen kouluviihtyvyys, yleisopetukseen osallistuvat oppilaat n=313, erityisopetukseen osallistuvat oppilaat n=68

YLEINEN KOULUVIIHTYVYYS		1.	2.	3.	4.	ei vast.	x	sd
		%	%	%	%	%		
15. Luokassamme on hauskaa.								
	yleisop.	4,5	8,3	26,5	59,7	1,0	3,43	,828
	erit.op.	2,9	7,4	33,8	54,4	1,5	3,42	,762
17. Viihdyn koulussa hyvin.								
	yleisop.	1,6	9,6	40,6	48,2	0,0	3,35	,720
	erit.op.	4,4	7,4	48,5	39,7	0,0	3,24	,775
28. Luokkamme oppilaat näyttävät pitävän luokastamme.								
	yleisop.	2,9	8,6	37,1	51,1	0,3	3,37	,762
	erit.op.	5,9	4,4	41,2	45,6	2,9	3,30	,822
42. Luokassamme vallitsee myönteinen ilmapiiri.								
	yleisop.	2,9	10,5	47,6	39,0	0,0	3,23	,749
	erit.op.	8,8	10,3	47,1	32,4	1,5	3,04	,895

LIITE 9. Yleinen kouluviihtyvyys, kaupunkikoulujen oppilaat n=337, kyläkoulujen oppilaat n=55

YLEINEN KOULUVIIHTYVYYS		1.	2.	3.	4.	ei vast.	x	sd
		%	%	%	%	%		
15. Luokassamme on hauskaa.								
	kaup.k.	4,7	8,6	27,6	57,9	1,2	3,40	,840
	kyläk.	1,8	5,5	29,1	63,6	0,0	3,55	,689
17. Viihdyn koulussa hyvin.								
	kaup.k.	2,4	9,8	43,6	44,2	0,0	3,30	,741
	kyläk.	0,0	7,3	29,1	63,6	0,0	3,56	,631
28. Luokkamme oppilaat näyttävät pitävän luokastamme.								
	kyläk.	3,6	5,5	41,8	49,1	0,0	3,36	,754
	kaup.k.	3,3	8,3	37,4	50,1	0,9	3,36	,772
42. Luokassamme vallitsee myönteinen ilmapiiri.								
	kyläk.	3,9	10,7	48,4	36,8	0,3	3,18	,774
	kaup.k.	3,6	9,1	41,8	45,5	0,0	3,29	,786

LIITE 10. Sosiaaliset suhteet n=392

SOSIAALISET SUHTEET	1.	2.	3.	4.	ei vast. %		
	%	%	%	%		x	sd
29. Minulla on paljon ystäviä.	5,9	5,6	23,7	64,8	0,0	3,47	,846
32. Toiset kunnioittavat minua.	7,7	21,9	50,8	19,6	0,0	2,82	,832
37. Tiedän, että minua arvostetaan	8,2	17,1	51,3	23,5	0,0	2,90	,851
39. Luokkatoverini pitävät minusta.	4,8	8,2	48,2	38,5	0,3	3,21	,788
40. Tulen toimeen toisten kanssa.	1,8	5,9	37,2	55,1	0,0	3,46	,688
58. Toiset luottavat minuun.	2,6	9,9	48,5	39,0	0,0	3,24	,732
60. Toiset pyytävät apuani.	12,8	22,7	39,8	24,7	0,0	2,77	,965

LIITE 11. Sosiaaliset suhteet, tytöt n=199, pojat n=193

SOSIAALISET SUHTEET	1.	2.	3.	4.	ei vast. %		
	%	%	%	%	%	x	sd
29. Minulla on paljon ystäviä.							
tytöt	6,0	6,5	20,1	67,3	0,0	3,49	,864
pojat	5,7	4,7	27,5	62,2	0,0	3,46	,829
32. Toiset kunnioittavat minua.							
tytöt	6,5	22,6	48,2	22,6	0,0	2,87	,837
pojat	8,8	21,2	53,4	16,6	0,0	2,78	,827
37. Tiedän, että minua arvostetaan.							
tytöt	7,0	16,6	51,8	24,6	0,0	2,94	,833
pojat	9,3	17,6	50,8	22,3	0,0	2,86	,870
39. Luokkatoverini pitävät minusta.							
tytöt	4,5	8,0	48,7	38,2	0,5	3,21	,778
pojat	5,2	8,3	47,7	38,9	0,0	3,20	,801
40. Tulen toimeen toisten kanssa.							
tytöt	1,5	5,5	31,2	61,8	0,0	3,53	,672
pojat	2,1	6,2	43,5	48,2	0,0	3,38	,697
58. Toiset luottavat minuun.							
tytöt	1,5	8,0	45,2	45,2	0,0	3,34	,692
pojat	3,6	11,9	51,8	32,6	0,0	3,13	,759
60. Toiset pyytävät apuaani.							
tytöt	7,5	23,1	41,7	27,6	0,0	2,89	,896
pojat	18,1	22,3	37,8	21,8	0,0	2,63	1,018

LIITE 12. Sosiaaliset suhteet, yleisopetukseen osallistuvat oppilaat n=313, erityisopetukseen osallistuvat oppilaat n=68

SOSIAALISET SUHTEET		1.	2.	3.	4.	ei vast.		
		%	%	%	%	%	x	sd
29. Minulla on paljon ystäviä.								
	yleisop.	4,8	6,1	24,3	64,9	0,0	3,49	,813
	erit.op.	10,3	4,4	25,0	60,3	0,0	3,35	,974
32. Toiset kunnioittavat minua								
	yleisop.	7,3	22,0	51,4	19,2	0,0	2,82	,823
	erit.op.	10,3	22,1	48,5	19,1	0,0	2,76	,883
37. Tiedän, että minua arvostetaan								
	yleisop.	8,3	17,6	51,4	22,7	0,0	2,88	,851
	erit.op.	7,4	16,2	50,0	26,5	0,0	2,96	,854
39. Luokkatoverini pitävät minusta.								
	yleisop.	4,2	8,6	47,9	39,0	0,3	3,22	,773
	erit.op.	7,4	7,4	52,9	32,4	0,0	3,10	,831
40. Tulen toimeen toisten kanssa.								
	yleisop.	1,9	5,8	37,4	55,0	0,0	3,45	,692
	erit.op.	1,5	5,9	39,7	52,9	0,0	3,44	,678
58. Toiset luottavat minuun								
	yleisop.	2,6	8,6	48,2	40,6	0,0	3,27	,724
	erit.op.	2,9	16,2	48,5	32,4	0,0	3,10	,775
60. Toiset pyytävät apuani								
	yleisop.	11,5	21,4	41,5	25,6	0,0	2,81	,947
	erit.op.	19,1	29,4	30,9	20,6	0,0	2,53	1,029

LIITE 13. Sosiaaliset suhteet, kyläkoulujen oppilaat n=55, kaupunkikoulujen oppilaat n=337

SOSIAALISET SUHTEET		1.	2.	3.	4.	ei vast.		
		%	%	%	%	%	x	sd
29. Minulla on paljon ystäviä.								
	kyläk.	5,5	3,6	21,8	69,1	0,0	3,55	,812
	kaup.k.	5,9	5,9	24,0	64,1	0,0	3,46	,852
32. Toiset kunnioittavat minua.								
	kyläk.	5,5	10,9	61,8	21,8	0,0	3,00	,745
	kaup.k.	8,0	23,7	49,0	19,3	0,0	2,80	,843
37. Tiedän, että minua arvostetaan.								
	kyläk.	3,6	9,1	56,4	30,9	0,0	3,15	,731
	kaup.k.	8,9	18,4	50,4	22,3	0,0	2,86	,863
39. Luokkatoverini pitävät minusta.								
	kyläk.	3,6	7,3	38,2	50,9	0,0	3,36	,778
	kaup.k.	5,0	8,3	49,9	36,5	0,3	3,18	,788
40. Tulen toimeen toisten kanssa.								
	kyläk.	0,0	3,6	23,6	72,7	0,0	3,69	,540
	kaup.k.	2,1	6,2	39,5	52,2	0,0	3,42	,703
58. Toiset luottavat minuun.								
	kyläk.	1,8	7,3	43,6	47,3	0,0	3,36	,704
	kaup.k.	2,7	10,4	49,3	37,7	0,0	3,22	,735
60. Toiset pyytävät apuani.								
	kyläk.	5,5	25,5	36,4	32,7	0,0	2,96	,902
	kaup.k.	13,9	22,3	40,4	23,4	0,0	2,73	,973

LIITE 14. Luokan yleinen ilmapiiri, n=392

LUOKAN YLEINEN ILMAPIIRI	1.	2.	3.	4.	ei vast. %		
	%	%	%	%		x	sd
23. Kaikki oppilaat luokassani ovat ystäviäni.	12,8	17,6	47,7	21,4	0,5	2,78	,927
43. Kaikki luokkamme oppilaat pitävät toisistaan.	20,9	28,3	42,1	7,9	0,8	2,37	,904
49. Monet oppilaat luokallamme tappelevat usein. (käänn.)	31,1	31,6	27,6	9,7	0,0	2,84	,976
50. Jotkut oppilaat eivät pidä luokastamme. (käänn.)	35,7	27,6	26,0	9,4	1,3	2,91	1,001
53. Kaikki luokkamme oppilaat ovat ystäviä keskenään.	15,8	20,9	47,2	15,1	1,0	2,62	,928
56. Jotkut oppilaat luokassamme eivät ole ystäviäni. (käänn.)	19,1	20,2	27,8	31,6	1,3	2,27	1,109

LIITE 15. Luokan yleinen ilmapiiri, tytöt n=199, pojat n=193

LUOKAN YLEINEN ILMAPIIRI	1.	2.	3.	4.	ei vast.		
	%	%	%	%	%	x	sd
23. Kaikki oppilaat luokassani ovat ystäviäni.							
tytöt	11,1	16,1	49,7	23,1	0,0	2,85	,903
pojat	14,4	19,2	45,6	19,7	1,0	2,71	,949
43. Kaikki luokkamme oppilaat pitävät toisistaan.							
tytöt	19,1	28,6	43,7	7,5	1,0	2,40	,884
pojat	22,8	28,0	40,4	8,3	0,5	2,34	,925
49. Monet oppilaat luokallamme tappelevat usein. (käänn.)							
tytöt	31,2	32,7	27,1	9,0	0,0	2,86	,964
pojat	31,1	30,6	28,0	10,4	0,0	2,82	,990
50. Jotkut oppilaat eivät pidä luokastamme.(käänn.)							
tytöt	36,2	28,6	25,1	9,0	1,0	2,93	,992
pojat	35,2	26,4	26,9	9,8	1,6	2,88	1,012
53. Kaikki luokkamme oppilaat ovat ystäviä keskenään.							
tytöt	13,1	23,6	47,2	14,6	1,5	2,64	,892
pojat	18,7	18,1	47,2	15,5	0,5	2,60	,966
56. Jotkut oppilaat luokassamme eivät ole ystäviäni. (käänn.)							
tytöt	17,20,2	19,1	33,7	27,6	2,0	2,27	1,061
pojat	0,7	21,2	21,8	35,8	0,5	2,27	1,158

LIITE 16. Luokan yleinen ilmapiiri, sukupuolten väliset erot

LUOKAN YLEINEN ILMAPIIRI	Työtöt		Poijat		Eroavaisuudet	
	x	sd	x	sd	t	p
23. Kaikki oppilaat luokassani ovat ystäviäni.	2,85	,903	2,71	,949	1,463	.144
43. Kaikki luokkamme oppilaat pitävät toisistaan.	2,40	,884	2,34	,925	,624	.533
49. Monet oppilaat luokallamme tappelevat usein.	2,86	,964	2,82	,990	,359	.720
50. Jotkut oppilaat eivät pidä luokastamme.	2,93	,992	2,88	1,012	,439	.661
53. Kaikki luokkamme oppilaat ovat ystäviä keskenään.	2,64	,892	2,60	,966	,465	.642
56. Jotkut oppilaat luokassamme eivät ole ystäviäni.	2,27	1,061	2,27	1,158	,009	.993

LIITE 17. Luokan yleinen ilmapiiri, yleisopetukseen osallistuvat oppilaat n=313, erityisopetukseen osallistuvat oppilaat n=68

LUOKAN YLEINEN ILMAPIIRI	1.	2.	3.	4.	ei vast.		
	%	%	%	%	%	x	sd
<hr/>							
23. Kaikki oppilaat luokassani ovat ystäviäni.							
yleisop.	12,1	18,5	49,2	20,1	0,0	2,77	,907
erit.op.	16,2	14,7	38,2	27,9	2,9	2,80	1,041
43. Kaikki luokkamme oppilaat pitävät toisistaan.							
yleisop.	21,7	28,4	40,9	8,3	0,6	2,36	,915
erit.op.	17,6	29,4	44,1	7,4	1,5	2,42	,873
49. Monet oppilaat luokallamme tappelevat usein. (käänn.)							
yleisop.	31,9	32,6	27,2	8,3	0,0	2,88	,955
erit.op.	29,4	27,9	26,5	16,2	0,0	2,71	1,066
50. Jotkut oppilaat eivät pidä luokastamme. (käänn.)							
yleisop.	35,5	27,8	26,2	9,6	1,0	2,90	1,001
erit.op.	36,8	25,0	26,5	8,8	2,9	2,92	1,012
53. Kaikki luokkamme oppilaat ovat ystäviä keskenään.							
yleisop.	16,0	21,1	47,0	14,7	1,3	2,61	,928
erit.op.	14,7	23,5	44,1	17,6	0,0	2,65	,943
56. Jotkut oppilaat luokassamme eivät ole ystäviäni. (käänn.)							
yleisop.	18,5	19,8	30,0	30,4	1,3	2,27	1,091
erit.op.	20,6	20,6	22,1	35,3	1,5	2,27	1,162

LIITE 18. Luokan yleinen ilmapiiri, erityisopetukseen osallistuvien ja muiden oppilaiden väliset erot

LUOKAN YLEINEN ILMAPIIRI	Erityisopetukseen osallistuvat		Muut oppilaat		Eroavaisuudet	
	x	sd	x	sd	t	p
23. Kaikki oppilaat luokassani ovat ystäviäni	2,80	1,041	2,777	,907	,237	.813
43. Kaikki luokkamme oppilaat pitävät toisistaan.	2,42	,873	2,36	,915	,472	.637
49. Monet oppilaat luokallamme tappelevat usein.	2,71	1,066	2,88	,955	-1,348	.179
50. Jotkut oppilaat eivät pidä luokastamme.	2,92	1,012	2,90	1,001	,178	.859
53. Kaikki luokkamme oppilaat ovat ystäviä keskenään.	2,65	,943	2,61	,928	,284	.777
56. Jotkut oppilaat luokassamme eivät ole ystäviäni.	2,27	1,162	2,27	1,091	,000	1.000

LIITE 19. Luokan yleinen ilmapiiri, kyläkoulujen oppilaat n=55, kaupunkikoulujen oppilaat n=337

LUOKAN YLEINEN ILMAPIIRI	1.	2.	3.	4.	ei vast.		
	%	%	%	%	%	x	sd
23. Kaikki oppilaat luokassani ovat ystäviäni.							
kyläk.	7,3	12,7	45,4	34,5	0,0	3,07	,879
kaup.k.	13,6	18,4	48,1	19,3	0,6	2,73	,928
43. Kaikki luokkamme oppilaat pitävät toisistaan.							
kyläk.	14,4	27,3	45,5	12,7	0,0	2,56	,898
kaup.k.	22,0	28,5	41,5	7,1	0,9	2,34	,902
49. Monet oppilaat luokallamme tappelevat usein. (käänn.)							
kyläk.	47,3	32,7	14,5	5,5	0,0	3,22	,896
kaup.k.	28,5	31,5	29,7	10,4	0,0	2,78	,976
50. Jotkut oppilaat eivät pidä luokastamme. (käänn.)							
kyläk.	38,2	23,6	25,5	10,9	1,8	2,91	1,051
kaup.k.	35,3	28,2	26,1	9,2	1,2	2,91	,994
53. Kaikki luokkamme oppilaat ovat ystäviä keskenään.							
kyläk.	12,7	9,1	50,9	27,3	0,0	2,93	,940
kaup.k.	16,3	22,8	46,6	13,1	1,2	2,57	,918
56. Jotkut oppilaat luokassamme eivät ole ystäviäni. (käänn.)							
kyläk.	23,6	18,2	29,1	25,5	3,6	2,42	1,134
kaup.k.	18,4	20,5	27,6	32,6	0,9	2,25	1,105

LIITE 20. Luokan yleinen ilmapiiri, kyläkoulujen ja kaupunkikoulujen oppilaiden väliset erot

LUOKAN YLEINEN ILMAPIIRI	Kyläkoulujen oppilaat		Kaupunkikoulujen oppilaat		Eroavaisuudet	
	x	sd	x	sd	t	p
23. Kaikki oppilaat luokassani ovat ystäviäni.	3,07	,879	2,73	,928	-2,526	.012
43. Kaikki luokkamme oppilaat pitävät toisistaan.	2,56	,898	2,34	,902	-1,694	.091
49. Monet oppilaat luokallamme tappelevat usein.	3,22	,896	2,78	,976	-3,120	.002
50. Jotkut oppilaat eivät pidä luokastamme.	2,91	1,051	2,91	,994	-,003	.997
53. Kaikki luokkamme oppilaat ovat ystäviä keskenään.	2,93	,940	2,57	,918	-2,661	.008
56. Jotkut oppilaat luokassamme eivät ole ystäviäni.	2,42	1,134	2,25	1,105	-1,016	.310

LIITE 21. Taustamuuttujien ja sosiaalisten suhteiden yhdysvaikutus kouluviihtyvyyteen

	F	df	p-arvo
sosiaaliset suhteet	11,639	18	.000
sukupuoli	1,284	1	.261
sp+sos.suhteet	1,438	13	.139
sosiaaliset suhteet	7,647	22	.000
erityisopetus	,14	1	.908
erit.op.+sos.suhteet	,964	14	.490
sosiaaliset suhteet	7,740	22	.000
koulun koko	,445	1	.511
koulun koko+sos.suhteet	,874	11	.566

LIITE 22. Taustamuuttujien ja koulukiusaamisen yhdysvaikutus kouluviihtyvyyteen

	F	df	p-arvo
koulukiusaaminen	2,620	18	.012
sukupuoli	4,480	1	.036
sp+koulukius.	,734	912	.718
koulukiusaaminen	2,110	18	.070
erityisopetus	1,239	1	.282
erit.op.+koulukius.	1,574	8	.131
koulukiusaaminen	2,107	18	.067
koulun koko	,594	1	.462
koulun koko+koulukuis.	1,028	5	.401

LIITE 23. Taustamuuttujien ja yleisen ilmapiirin yhdysvaikutus kouluviihtyvyyteen

	F	df	p-arvo
yleinen ilmapiiri	12,726	25	.000
sukupuoli	1,552	1	.215
sp+ilmapiiri	,801	22	.725
yleinen ilmapiiri	5,438	25	.000
erityisopetus	,127	1	.723
erit.op.+ilmapiiri	1,211	20	.246
yleinen ilmapiiri	7,129	25	.000
koulun koko	1,903	1	.176
koulun koko+ilmapiiri	1,082	17	.370

LIITE 24. Taustamuuttujien ja itsetunnon yhdysvaikutus kouluviihtyvyyteen

	F	df	p-arvo
itsetunto	8,692	1	.002
sukupuoli	13,847	9	.001
sp+itsetunto	1,058	9	.394
itsetunto	13,929	9	.000
erityisopetus	,022	1	.883
erit.op.+itsetunto	,353	9	.956

LIITE 25. Taustamuuttujien ja auktoriteettivastaisuuden yhdysvaikutus oppilaiden sosiaaliseen menestykseen koulussa

	F	df	p-arvo
auktoiteettivastaisuus	1,364	9	.331
sukupuoli	,884	1	.357
sp+aukt.vast.	2,441	7	.019
auktoiteettivastaisuus	1,877	9	.170
erityisopetus	2,197	1	.149
erit.op+aukt.vast.	1,267	6	.272
auktoiteettivastaisuus	1,436	9	.341
koulun koko	,196	1	.669
koulun koko+aukt.vast.	3,310	5	.006